

Fodor Sára

**NAGY LAJOS
URADALMI CSELÉD
ÉS LESZÁRMAZOTTAI**

Tartalomjegyzék

(TARTALOMJEGYZÉK AZ EREDETIBEN)	3
BEVEZETŐ	4
AZ ŐSÖK.....	4
NAGY LAJOS URADALMI CSELÉD	6
RÉTI PUSZTA.....	7
ÉLETKÖRÜLMÉNYEK RÉTI PUSZTÁN	9
NAGY LAJOS CSALÁDJA SORSÁNAK ALAKULÁSA	12
AZ ÁRVÁK SORSA	14
ZSUZSI, MANCI, FERI.....	27
MANCI	39
MANCI TESTVÉREI ÉS A LESZÁRMAZOTTAIK	51
FERI TESTVÉREI ÉS LESZÁRMAZOTTAIK.....	60
VÁRPALOTA ÉS KÖRNYÉKÉNEK HIEDELMEI, BABONÁI, SZOKÁSAI, MELYEKET A CSALÁD TAGJAI ISMERTEK.....	61
Babonás történetek.....	63
Szokások	65
JEGYZET.....	66
IRODALOM, FORRÁSOK	70
ADATKÖZLŐK.....	71

(TARTALOMJEGYZÉK AZ EREDETIBEN)

Bevezetés	2. oldal
Az ősök	2.-''-
Nagy Lajos uradalmi cseléd	5.-''-
Réti puszta	6.-''-
Életkörülmények Réti pusztán	9.-''-
Nagy Lajos családja sorsának alakulása	14.-''-
Az árvák sorsa	17.-''-
Zsuzsi, Mancsi, Feri	32.-''-
A legkisebb árva. Zsuzsi	33.-''-
Mancsi	51.-''-
Mancsi testvérei és leszármazottaik	70.-''-
Feri	72.-''-
Feri testvérei és leszármazottaik	83.-''-
Várpalota és környékének hiedelmi, babonái, szokásai melyeket a család tagjai ismertek	85.-''-
Babonás történetek	87.-''-
Szokások	89.-''-
Jegyzet	91.-''-
Irodalom, források	99.-''-
Adatközlők	100.-''-

BEVEZETŐ

Ebben a munkámban egyetlen család történetét írom le s ezen keresztül próbálom megismertetni a Várpalotán élő parasztok, polgárok s a Réti pusztán élő uradalmi cselédek körülményeit. A ma élő leszármazottak sok babonát, hiedelmet tudnak, valamint régi Palota és környéki szokásokra emlékeznek. Ezekre is kitérek.

A család egyéni tragédiái súlyosbították az amúgy is nehéz sorsot, de ez intézményes segítség és az összetartozás ereje megtartotta a családot, s az utódok már csak szüleik, nagyszüleik elmondásából értesültek az egykori tragédiákról, családi szétesésről, majd az összetartozás tudatáról, a szomorú és víg napokról.

Az összetartozás tudata szavakban is megmutatkozott: Az árván maradt testvérek ma is így emlegetik egymást: Rozink, Terink Örsikénk stb. A leszármazottak már nem, csak a nyolc árva.

Írásomban először a családfát mutatom be, majd a legkisebb testvér és két leszármazott életútját részletesen. A neveket úgy említem, ahogyan a család és az ismerősök, barátok nevezték őket. Pl. Erzsébetet Örsikének, Máriát fiatalabb korában Mariskának, majd Marcsának hívták... Az unokahúgok a nagynénit „nénjének” nevezték. Marcsa lánya Mancsi, így hívta az egyik nagynénjét. „Örsike néne”... Legtöbb neve az ősi ház első szobájában lakó Nagy Károly feleségének Sanda Magdalénának volt családon belül: Ángyi, Mujder, Léni néni, Léni ángyi. A családban csak őt hívták ángyinak, a többiek sógorasszonynak, nénjének mondták egymást a hasonló rokoni fokozatúak.

AZ ŐSÖK

Amennyit a kerék fel, annyit le, aztán ismét fel, így halad előre a szekér. Az emberi sorsok is így alakulnak sok-sok évezred óta s így továbbra is, akár kis, akár nagy kerekét vizsgáljuk a társadalomnak.

Az itt bemutatásra kerülő család a társadalom kis kereke volt. Őseik az 1800-as években közepes módú földművesek. Földjeik Szilasbárháson (kb. 50hold) és várpalota határában (kb. 40 hold) voltak. A ma élő legkisebb testvér Zsuzsanna (Szabó Józsefné) elmondása szerint a dédanyja szilasbalkási lány volt s az ő móríngja volt az ottani föld. Férje korábban meghalt s ő néhány év múlva férjhez ment egy nálánál jóval fiatalabb emberhez s a

szilasbalhási földeket második férjére hagyta. A palotai földeket és a 719-es számú házat az első házasságból született Nagy Károly és Nagy Lajos (nagyapa) örökölte fele-fele arányban.

A palotai 719-es számú ház¹ terméskőből épült, nádtetővel. Széles, nagy udvar tartozott a házhoz, az utcáról nagy kapubejáróval. A ház, az utcára merőlegesen épült. Bejárata az udvar felől volt. A rajz szerint.

RAJZ

A gádorból (tornácról) kb. 5m X 5m nagyságú, eredetileg füstös konyhába léptünk, melyet később szabadkéményessé alakítottak át. A közepén vízszintesen kettévágott, külön nyíló ajtó megmaradt. A konyhából jobbra és balra egy- egy hasonló nagyságú szoba nyílt. A konyha és a szobák földesek voltak. Az első szoba Károlyéké, a hátsó Lajoséké volt. Mindketten gazdálkodtak.

FOTÓ

A Téglá utca télen. Jobbra Nagykéz házának eleje látszik.

Károly felesége Sanda Magdaléna. Gyermeük nem volt. Károly halála után a Léni néni feleségül ment Gudics Nagy Istvánhoz, aki napszámos volt az úgynevezett Hermann kertben, mely a bánya tulajdona volt. (A kertészt Herman-nak hívták, innen az elnevezés) A leszármazottak szerint ekkor már a 20 hold földből talán 1-2 hold volt. Gudics Nagy István 1945-ben meghalt. Léni néni továbbra is a 719-es számú ház első szobájában maradt. A nagy konyhát később ketté választották, külön bejárattal. Így két db. egy szoba konyhás különálló lakás lett a házban.

Nagy Lajos (1838-1922) felesége Hajdu Erzsébet.² (Egy Hajdu ági örökösödési iratot őrzött meg a család. Az irat másolata jegyzetben) 2 gyermekük volt János és Lajos.

János tési lányt vett feleségül a ott is laktak. Ma is ott élnek a leszármazottak. Egy lányuk volt Nagy Zsófia. Kiss Kálmánhoz ment feleségül, aki néhány év múlva Amerikába vándorolt s ott meghalt. Egy gyermekük volt Kiss Kálmán. Zsófia másodszer egy jómódú tési gazdához ment férjhez. E házasságból két gyermek született: Vilma-Csórra ment férjhez- és Lajos. Ős is Amerikába vándorolt, ott megnősült s 1987-ben halt meg.

Zsófi első házasságából született Kiss Kálmán a tési Tsz. bérelszámolója volt. 1980-ban halt meg. Felesége tési jómódú gazda lány Purger Gizella. Nekik két gyermekük van. Árpád, aki Péten tűzoltó. Saját házuk van Tésen. Mindketten szorgalmasak és szépen élnek. Másik gyermekük Kálmán már nem olyan szorgalmas. Nem nősült meg, de Árpádektól külön lakik.

NAGY LAJOS URADALMI CSELÉD

Nagy Lajosék második gyermeke Lajos volt. E munkában az ő és leszármazottainak életét követjük nyomon. 1870. okt. 17.-én született palotán a 719 sz. házban. Keresztszülei: Timár János- Bencze Julianna, Oszkó István voltak.

A nádasladányi ref. egyházközség anyakönyvének 1898 év II. kötet s. lapjának 1. folyószám alatt olvashatjuk, hogy „Nagy Lajos 27 éves földműves, kinek lakása Palota 719.sz. Ref. vallású. Szülei Nagy Lajos földműves és Hajdu Erzsébet, 1898. febr. 2.-án nőül vette Ódor József és Szücs Julianna leányát Ódor Terézia 18 éves ref. vallású hajadon, aki Nádasladány 180 sz. házban lakik. Tanuk: Nagy Károly és Kiss János” voltak.”

A fiatal házasok a 719.sz. házban laktak kb. 1 ½ évig id. Nagy Lajosékkal egy szobában. Első gyermekük (továbbiakban Örsike) ott született. A másik szobában Károlyék laktak.

A kevéske föld, mely a nagypai örökség volt, igen megfogyott, (4-5 hold volt mindössze) nem biztosította a megélhetést és ifj. Nagy Lajos uradalmi cselédnek állt Réti pusztára a Nádasdy uradalomba. A feleség ladányi származása is közrejátszhatott a döntésben. Mivel Nagy Lajos értett a lovakhoz. kocsis lett az uradalomban.

RÉTI PUSZTA

Réti pusztát Várpalotától délkeletre fekszik. Egyenlő távolságra Nádasladánytól és Inotától, a sárrét ingoványos területén, a Csór-Nádasdladányi vasútállomás közelében. Már az Árpád-korban is lakott terület volt. XVII. sz. -tól a XIX. sz. végéig Palotához tartozott és a Zichy család birtoka volt.

Régen hatalmas lapterület húzódtott az egész környéken, melyek lecsapolása a XVIII. század végén történt.³

Fényes Elek 1841-ben megjelent könyve szerint⁴ „Réthy Csór és Inota közt fekszik 18 katolikus és 4 református lakosa van. A palotai uradalomhoz tartozik.” Fejér megyében a népes puszták között említi.

A Zichy család a XIX. sz. végén birtokainak egy részét eladta. Réti pusztát a Belga-bank, majd gr. Szögyény-Marich Géza, később pedig Nádasdy Ferenc gr. vette meg, aki aztán Nádasdladányhoz csatolta.⁵

Fenti térkép 1870-ben készült. A Veszprém Megyei Múzeum adattárából való.

Nagy Lajosék odaköltözésekor Réti puszta már Nádasdy birtok volt. A házak elhelyezése nagyjából megegyezik a térképpel.

Az 1964-ben kiadott Ile-Kovacsics szerint⁶ Réti pusztának 104 lakója volt.1962-ben.

1946 óta Állami Gazdaság. A régi épületekből ma is nagyon sok meg van és eredeti rendeltetése szerint használják.

FOTÓ

A régi magtár épület, ma is az.

FOTÓ

Az istállók U alakú épülete.

ÉLETKÖRÜLMÉNYEK RÉTI PUSZTÁN

Réti pusztát az Inota alatt Kelet-Nyugat irányban áthaladó országútról egy bekötő úton lehet megközelíteni kocsival vagy gyalogosan. A nádtetős cselédházak a bekötő út két oldalán épültek. Ha a főútvonalról déli irányba indulunk, akkor a bekötő út bal oldalán találjuk az intéző lakását, mely még ma is áll, valamint két lakóépületet, 4 bejárattal, mely a konyhába vezetett. 2-2 család volt 1 konyhában, de külön szobában, mely a konyhából nyílt. Az egyikben a béresgazda lakott, neki külön szoba, konyhája volt. Azonkívül az uradalmi istállók, magtár, olak és nagy gyümölcsös kert. A gyümölcsöskerten és egy lakóházon kívül minden épület ma is áll.

A jobb oldalon lévő épületekből viszont egy sincsen. Az utolsót 5 évvel ezelőtt bontották le. A leszármazott szemtanuk szerint az alábbi rajz szerint helyezkedtek el az épületek.

RAJZ

A házakban 2-2 család lakott. Bejárat a nagy konyhán volt, melyet közösen használtak. A konyhából jobbra és balra 1-1 5m x 6m nagyságú szoba nyílt. Konyhák padlózata téglaváltó volt és szobák földesek voltak. Nagyják az L alakú házakban laktak Lelkesékkal közös konyhán. Görbe háznak hívták. A többi lakásban Surányi bognár, Erdélyi csósz, Deákiék laktak. A 6. család nevére nem emlékezett egyik adatközlő sem. A házak közvetlen közelében voltak a cselédség saját istállói, ólai. 1-2 tehén, 1 disznó, valamint baromfi tartást engedélyezett az uraság.

A jobb oldalon lévő házak lakóinak istállói, ólai az ő házaik közelében voltak. Az út mindkét oldalán volt egy-egy gémeskút, de jó vize csak a görgeház előttinek volt. Ennek a kútnak nyoma még ma is látható. Az egész környék innét vitte az ivóvizet, a másikat csak állatok itatására használták.

Nagyjék szobájának berendezése a következőkből állt. Két omárium⁷ egy sublon, egy láda, egy kászli⁸, kászli a konyhában volt, középen nagy asztal, székek, két ágy, mindkettő alatt egy-egy supedli,⁹ melyeket éjszakára kihúztak a gyerekek részére. Az ágyakban és a supedlikben szalmazsák volt.

A konyhában nagyméretű rakott tűzhely, melyen felváltva főztek, de akár egyszerre is elfért a két család étele. Két asztal, hokedlik, vizes pad, lavórtartó fa állvány, sok-sok polc és a kászli.

A jobb oldali házakon túl lápos terület volt. Kissé távolabb tőzeget bányásztak. A kőzegtéglákat gúlákba rakva szárították, majd elvitték a megrendelt helyekre, vagy érte jöttek. A házak közelében kavicsbánya is volt. Tőzeget még ma is bányásznak a régi tőzegtelepen.

A cselédházak közelében itt-ott kisebb nádszigetek voltak. A nádat tetőfedésen kívül másra nem használták.

Fűzfa is volt a környéken. Ezeknek ágaiból, saját használatra kosarakat, vákákat fontak. Eladásra senki nem készített.

Temetkezés a ladányi vagy az inotai temetőben történt. Halotti tort igen szerény keretek között tartottak. Csak a közvetlen rokonok, vagy szomszédok jöttek.

Orvos, bába legközelebb Ladányban, vagy Várpalotán volt. Éppen ezért gyógyító asszonyok is voltak a cselédség között, akik forró trágyával és füvekkel gyógyítottak több-kevesebb sikerrel. A család egyik tagjának: Annusnak az üvegdarabbal elvágott sarkát forró tehéntrágyával borogatták s összefort 6 éves korában. A legidősebb testvér: Örsike ismert néhány gyógyító füvet, de csak családon belül használták. Gyomorfájásra való füvet ismert, melyekre pálinkát kellett önteni és több hétig állva hagyni, hogy összeérjen. Egy-egy korty fogyasztása enyhítette a gyomorfájást.

A legkisebb testvér: Zsuzsi – aki 5 éves koráig Réti pusztán lakott – saját emlékeire gondolva, valamint a nagyobb testvérek elbeszéléseinek alapján elmondta: hogy a sok és nehéz munkában megfáradt emberek vidámságra is vágyakoztak. Farsangban bálakat rendeztek a cselédházak valamelyik szobájában és az udvaron. Harmonikaszóra táncoltak, melyek valamelyik fiatalember szolgáltatott. Ha többen is voltak, akik értettek a hangszerhez, akkor szerencséje volt a muzsikásnak, mert felváltva játszottak. Ilyenkor a gyerekek is körbe fogódzva táncolták, játszották és nem kellett korán lefeküdni.

T.i. a lép közelsége miatt a babonás nép sötétedés után beterelte a gyerekeket, ne hogy a lidérc valakit. Bolygó lámpának mondták, melyet az ablakból is lehetett látni. Azt tartották hogy – a felnőttek közül is- akit a bolygó lámpa elkísér, az hamarosan meghal. Alkonyat után Ladányból, vagy más faluból nem mert hazamenni senki, mert az úttól távol ugyan, de a lép fölött imbolygó fény félelemmel töltötte el az embereket. Különböző kitalált és félig valós történetekkel ijesztegették egymást.

Egyik történet így hangzott: Erdélyi nevű csósz egy este puskával a hátán, sötétedés után ment haza a munkából. Az úttal párhuzamosan kissé távol, a „lúd” lámpása kísérte őt. Egy darabig nem törődött vele, de aztán megmérgeződött és rálőtt a „lúd”. Szerencsésen hazaért, de másnap meghalt. A család hamarosan el is költözött Rétiből Csórra, ne hogy a „lúd lámpása” a család többi tagján is bosszút álljon, amiért rálőtt!

Ilyesmi a bálók idején nem történhetett, mert a sokadalmat nem bántotta a lidérc.

Az aratás befejezése után aratóbálakat rendeztek a pusztán. A béresgazda és néhány legény volt a kezdeményező és rendező. Délutáni felvonulással kezdődött. Feldíszített ökrös szekéren, lóháton és gyalogosan mentek a grófhöz, majd az intézőhöz, akik természetesen megvendégelték a társaságot. Nótázva, dalolgatva tértek vissza s utána a cselédházaknál folytatódott a multság táncsal, muzsikaszóval.

Nagyobb lakodalmak is voltak, menyasszonykikéréssel, vőfélymondókákkal, tálaláskor különböző rigmusokkal. Ezek szövegére sem Zsuzsi, sem a többi leszármazott nem

emlékezett. De egy távolabbi rokon, aki 1920-ban került Réti pusztára¹⁰ elmondott néhányat, melyekre emlékezett: Saláta behozatalakor a következő rígmus hangzott el: „Ága-boga fahegye, aki éri az egye!” A vőfélymondókák közül pedig arra emlékszik, hogy: „Vőlegényünknek akkora a farka, mint az én Csáli ökrömnek a sarva, Majd a menyasszony megtudja, ha a markában tartja!”

Nagy Albert mondta el azt a történetet is, hogy Palotán a két temető közötti úton ment este Réti pusztai ember s egyikét lépéssel utána ment a ló. Mikor a temetőt elhagyták, megszólalt a ló. „Szerencséd, hogy nem ültél fel a hátamra, mert különben kivittelek volna a világból.”

Szintén a rokon Nagy Albert említette, hogy már legény korában történt, mikor a Csór-Nádasladány-i állomáson leszállt valaki és Réti pusztá felé közeledett zseblámpával a kezében. A rétiek nagyon megijedtek, hogy a „lúd lámpa” már az úton is jön, nemcsak a távolban kíséri az embereket.

A Réti-pusztai hiedelmek közé tartozott az is, hogy villámláskor a kisbaltát kell az udvarra dobni, mert ezzel elvágják a villámot.

Munkával egybekötött téli szórakozás volt a kukoricafosztás és a tollfosztás. Az uraságét a magtára fosztották, a sajátjukat otthon. Kukorica gondozást lehetett vállalni az uraságtól, részesedést. Libát pedig tarthattak a ház körül. Innen volt a saját. A fosztások befejeztével bált rendeztek.

Vasárnaponként a lányok, délután összekapaszkodva sétáltak az úton, rendszerint Ladányba átsétáltak. Délelőttönként misére is oda jártak. Estefelé a házak közötti udvarokon a küszöbre ülve dalolgattak. Zsuzsi erre a két dalra emlékszik: „Este van már késő este. Pásztótüzek égnek messze. Messze, messze más határba, az alföldi rónaságba. 2. versszak: A faluban minden csendes, még az éjmadár sem repdes. Nyugodalom lakik benne, mintha temetőbe lenne.”

A másik dal pedig: „Béreslegény jól megrakd a szekered Sarjutüske böködi a tenyered. Mennél jobban böködi a tenyered, annál jobban rakd össze a szekeret.” Egy harmadik dal, melyre emlékszik: „Béres vagyok béres. Béresnek szegődtem. Sej itt az új esztendő, jön a szekér értem.”

NAGY LAJOS CSALÁDJA SORSÁNAK ALAKULÁSA

Nagy Lajos és Ódor Terézia házasságából két lánygyerek született. 1898-ban Erzsébet Várpalotán, 1900-ban Mária Réti pusztán. Az asszony nagyon fiatalon meghalt 1901-ben. Nádasdladányban temették el. Fekete Nagy Lajos-mert így hívták a fekete haja miatt - néhány szomorú év után feleségül vette az evangélikus vallású Sógorka Teréziát, aki Súron született. Szülei földművesek voltak. Az esküvő Tésén volt.

Sógorka Terézék négyen voltak testvérek. Mihály volt a legidősebb. Béres volt Rétiben, aztán napszámos Várpalotán. Surányi lányt vett feleségül.

István a Nádasdy grófnál volt inas. Igen csinos férfi volt. Grófnő szeretőről is beszéltek az emberek. Székesfehérvárra nősült. A leszármazottak ma is ott élnek.

Zsófia háztartási alkalmazottként Győrben dolgozott. Ott megismerkedett egy cseh származású férfival. Esküvő után Csehszlovákiába mentek. A leszármazottak ma is ott élnek Jablonecban. Egy lányuk van, akinek a férje gyárigazgató

Nagy Lajos és Sógorka Terézia Rétiben lakott a házasságtörés után. Hamarosan gyarapodott a család. 1907-ben született Juliska, 1908-ban Teréz, 1910-ben Rozália, 1912-ben Eszter, 1914-ben Anne, 1916-ban Zsuzsanna, 1918-ban Éva.

A sok gyerek nevelése nem kis feladat volt a szülők számára. Az igazi megpróbáltatás ideje azonban az 1. Világháború esztendeiben kezdődött, amikor az apát katonának hívták.

A család tudomása szerint a sokgyerekes apákat nem hívták katonának, de Inotán egy gazdag család- aki a sorozó bizottságot pénzzel megvesztegette – fia helyett hívták be Fekete Nagy Lajost 1916-ban. Az orosz frontra került, trénkocsis volt.

Az édesanyja, a kevés hadisegély mellé az uradalomban dolgozott időnként, a két nagyobb lány- Őrszike és Mariska – szolgálni mentek Székesfehérvárra. Őrszike 15 évesen Dr. Birnbauer orvosékhöz került, ahol 2 évig volt háztartási alkalmazott, majd egy másik családnál szintén Székesfehérváron. A fizetését mindig hazaküldte a család segítségére. Mariska a kigyóközben lakó családnál szolgált – nevükre nem emlékeznek a leszármazottak – Ő is minden fillért hazaküldött a család segítésére.

Az édesapa időnként néhány napos szabadságra hazalátogatott s a frontról gyakran írt a családnak. Utolsó levelét Mariska lányának írta 1917. okt. 31.-én. A levél fénymásolata alább látható. Címzése a jegyzetben.

IRAT

Ekkor még egészséges volt, de nemsokára megbetegedett s a komáromi kórházba került, ahol néhány hónap múlva meghalt. Az eredeti halotti bizonyítvány már nincs meg, de az Opálka család egyik tagja lemásolta, ezt idézem a túloldalon: „Nagy Lajos II. osztályú népfőlkelő tüzér volt. M. kir. 7/41 honvéd táborigazvezető. 1918. január 22.-én szív izomgyulladásban a komáromi 18 számú helyőrségi kórházban meghalt.”¹² Komáromnak a ma Csehszlovákiához tartozó temetőjében van eltemetve. Neve Inotán az 1. Világháborús halottaknak állított emlékművön található.

Az édesanya, Nagy Lajos felesége nem sokkal ezután megkapta a „spanyol influenzát”, mely ekkor járványként söpört végig az országon és még ebben az évben ősszel meghalt. Inotán van eltemetve.

KÉP

Az Inotán felállított 1. Világháborús emlékműnek az az oldala, melyen Nagy Lajos neve is olvasható.

AZ ÁRVÁK SORSA

Több év óta idősebb Nagy Lajos is Rétiben lakott a családdal együtt, mivel felesége már korábban meghalt. Csősz volt az uradalom gyümölcsösében. Idős kora miatt ő is inkább segítségre szorult, de a szomorúságban egy kis vigaszt nyújtotta gyerekeknek. A két legidősebb testvér hazajött s az uradalomban dolgoztak, hogy a gyerekek közelében lehessenek. A kisebbek is segítettek krumpliszedésnél, répaszedésnél, kukoricatörésnél... Nagypapa, mint a gyümölcsös csősze, csekély keresetével szintén hozzájárult a háztartáshoz s a cselédek állatait is őrizte. Ebben a munkában a kis 3 éves Zsuzsi már segített. Az idős nagypapa így küldte az elkóborolt állat után az unokát: „Eredj kis szógám, hajtsd vissza azt a tehenet!” Vagy: „Zavard meg az állatokat, ne arra legeljenek!” A gyümölcsösbe is magával vitte a kis Zsuzsit, vagy az 5 éves Annuskát.

A legkisebb testvér Éva, a tragédia idején – mikor édesanyjuk is meghalt – csak néhány hónapos volt, még anyateje élt. Édesanyjuk halálát csak 1-2 nappal élte túl.

Örsikének vőlegénye volt anyjuk halálakor, de a fiú szülei – akik szintén béresek voltak – a tragédia után nem egyeztek bele a házasságba, a sok árván maradt gyerek eltartásától féelve. Ismerős asszonyok közvetítésével megismerkedett Opálka Ferencel, aki a Székesfehérvári Téglagyárban dolgozott. 1889-ben született Dunaeperjesen, a Csallóközben. Szülei tégláégetők voltak: Pálka Vince és Csetke Fáni. Újoncként Pozsonyba vonult be katonának 1910-ben. Még katona idejét töltötte, amikor kitört az 1. Világháború. Az orosz fronton harcolt, ahol még a háború második évében fogságba került. 1919 nyarán került haza, amikor a Székesfehérvári Téglagyárban helyezkedett el. (Katonakönyve néhány lapjának fénymásolata a következő oldalakon látható.)

Opálka Ferenc 1. Világháború

katona könyvének első lapjai.

KÉP

KÉP

Opálka Ferenc katonakönyvének további lapjai

KÉP

Opálka Ferenc 1. Világháborús katonakönyvének további lapjai.

KÉP

Opálka Ferencnek türelmes, jóindulatú embernek mondták az ismerősök, amely később be is bizonyosodott. 1919 dec. 7.-én szerény körülmények között megtartották az esküvőt. A fiatal házasok, az árván maradt családdal együtt laktak Rétiben. A görbe ház másik szobáját is megkapták, mivel Lelkesék máshova költöztek.

Örsike és férje napszámosként dolgoztak az uradalomban. Opálka Ferenc szerette a gyerekeket és szívesen mesélgetett nekik katonakori élményeiről, akik élvezettel hallgatták a történeteket. Néhány hónap múlva az árván maradt gyerekek gyámságát is vállalta.

Az árvaszék Véghatározatának
fénymásolata.

KÉP

Az eddigi gyám, az édesanyja legidősebb testvére Sógorka Mihály volt. Az előző oldali dokumentum fénymásolata szerint az Árvaszék hivatalosan is Opálka Ferencet bízta meg a gyámsággal.

1921 januárjában megszületett Opálkákék első gyermeke Ferenc. A fiatalasszony a 3-4 hónapos gyermek mellől időnként elment napszámba, hogy kicsit nagyobb kenyér jusson az asztalra. A legkisebb nagyinéni Zsuzsi – aki akkor 4 éves volt – olyan nagy buzgalommal ringatta a bölcsőben kis unokaöccsét, hogy egy alkalommal ki is borította. Szerencse, hogy a nagypapa is a közelben volt s mire Örszike szoptatni hazajött, helyreállt a rend. De később elmondták az eseményt.

Időközben Marcsa is férjhez ment – erről később bővebben – s az Árvaszék a többi gyerekelhelyezéséről is gondoskodott.

Opálkákék 1921 őszén Csórra költöztek, ahol a falu pásztorja volt a férj. Nagypapa is velük költözött, aki 1922-ben 84 éves korában meghalt. Csóron temették el. Végrendeletében unokájára Örszikére és annak férjére hagyta a várpalotai szülői háznak Őrá eső részét, amiért szeretettel gondozták utolsó éveiben.

KÉP

ólak.

Az ősi ház, melynek hátsó konyháját és szobáját látjuk a képen. Ez volt Opálkákék öröksége. Az oszlop után a kamra volt. Ennek folytatásában az istálló és

A székesfehérvári kir. járásbíróságtól.

Pk.137 /2,
1923

V é g z é s :

A kir. járásbíróság Csór községében 1922. évi december hó 11. napján elhalt Nagy Lajos végrendeletének 1923. évi január hó 18. napján kihirdetéséről Nagy János, Opálka Ferenczné, Varga Imréné, Opálka Ferencz, Nagy Lajosné és Litz József örökösöket illetve kiskorú örökösök képviselőit, továbbá a haláleset felvételével és a végrendelet tartalma szerint érdekelt Nagy Julianna, -Teréz, Rózália,- Eszter, - Anna,- Zsuzsanna- inotai születésű kiskorú örökösök érdekében Fejérvármegye árvaszékét, értesíti és a végrendelet hivatalos másolatát az utóbbinak és az állampénztárnak megküldi.

Egyszersmind az örökösödési eljárást az 1894.XVI.t.c.2.§.-nak 1.pontja alapján hivatalból megindítja és a hagyaték leltározásával Csór község jegyzőjét a haláleset felvételi visszavárolagos kiadásával megbízza és utasítja, hogy a leltár 1. példányát a kir. Járásbíróságához, másodpéldányát pedig az illetékes gyámhatósághoz 30. nap alatt mutassa be,

Szfehérvár, 1923. évi január hó 18-n.

Dr. Véber s.k. kir. jbíró.

A kiadmány hitelül:

P.H

olvashatatlan aláírás
igazgató

Dr. KEPES JÁNOS királyi közjegyző SZÉKESFEHÉRVÁR.
A zirczi templommal szemben: Rózsa-utca 1.- Nádor-utca sarok.

Magyar címer

Jbgi szám:

Pk.137/1923.

Közj.szám:

94/1924.hsz.

Hagyatéki osztály.

Kivonat a hagyatéki tárgyalás jegyző-
könyvéből (1912.VII.T.-C.29 §.)

A Csórott 1922. december 11-én elhalt Nagy Lajos volt csóri lakos hagyatékában, érdekeltek között, Dr. Kepes János székesfehérvári kir.közjegyző előtt.1924.március 11-én létrejött a következő.

O s z t á l y t :

A hagyatéki vagyon értéke:

I. Cselekvő állapot:

Ingatlanban:

K.200.000

II. Szenvedő állapot:

1.020.000

Tehertöbblet: K.820.000

Az öröklésre hivatva vannak:

az özvegyállapotban, leszármazók hátrahagyásával elhalt örökhagyó által Csóron 1922.november 28-án tett, a székesfehérvári kir. Járásbíróság által szabályszerűen kihirdetett, érdekeltek által a hagyatéki tárgyaláson érvényesnek elismert, és az örökösödési jogviszony alapjául elfogadott, írásbeli magánvégrendelete alapján

1. Opálka Ferenc

2.Opálka Ferenczné szül. Nagy Erzsébet örökhagyó unokája és annak férje, mint végrendeleti általános örökhagyó unokája és annak férje, mint végrendeleti általános örökösök, akik kötelesek viselni az összes hagyatéki terheket, akiknek az egész hagyatéki vagyon tulajdonilag átadandó és akik annak ellenében sem tartási igényt, sem más címen a többi örökösökkel szemben semmi néven nevezendő követelést nem támaszthatnak.

Öröknyagyó leszarmazói egyébként a következők:

I. Nagy János öröknyagyó gyermeke.

II. Néhai Nagy Lajos nős volt Sógorka Teréz jogán, ennek gyermekei, névleg:

Opálka Ferenczné szül. Nagy Erzsébet

Verge Imréné szül. Nagy Mária

kisk. Nagy Julianna (képv. Nagy János eseti gondnok által)

kisk. Nagy Teréz, utóbbi 12222/1920.ár.v.sz Fejér megyei árvaszéki véghatározat folytán

Öröknyagadás alapján Szalai Teréz (képv. Nagy Lajosné szül. Szalai Rozália gyám által)

kisk. Szalai Rozália (képv. nevelőnnyja öz.v. Litz Józsefné szül. Tizeler Rózália, illetve eseti gondnoki Nagy János által)

kisk. Nagy Eszter

kisk. Nagy Anna

kisk. Nagy Zsuzsanna (utóbbi képv. az Opálka Ferenczel való érdekelletét folytán nagybátyjuk Nagy János, mint eseti gondok által)

A hagyaték ily értelmében végrendeleti öröklés jog imén, egyenlő arányban Opálka Ferencz és neje Nagy Erzsébetnek átadandó.

A hagyatéki kimutatás és mellékleti örökösödési illetékének 45 napon belül leendő kiszabása és a hagyatéki bírósággal való közlése végett a székesfehérvári m.kir. állampénztárhoz átteendők.

Az átadás jogerőre emelkedése és fenti 45 nap eltelte után.

1. megkeresendő a veszprémi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság, hogy a várpalotai 2859.sz. telekjegyzőkönyvben 1 sor 447.hrsz. alatt felvett és felerészben öröknyagyó nevén álló ingatlanra öröklés jogcímén a tulajdonjogot, egymásközti egyenlő arányban

1. Opálka Ferencz és neje

-3-

2. Opálka Ferenczné szül. Nagy Erzsébet javára kebeleztesse be.

Miről értesítendő:

Dr. Kepes János székesfehérvári kir. közjegyző

Fejér vármegye árvaszéke

Nagy János Tés Veszprém megye

Opálka Ferencz és neje Várpalota

Varga Imréné

Nagy Lajosné Szalai Rozália Székesfehérvár Demkóhegy

Litz Józsefné Székesfehérvárt Külső Budai út

Jogerő után:

M.kir. állampénztár a hegy.kim és mell)vel

Veszprém kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság.

Másolat.

A veszprémi kir. Járásbíróság, mint tkkv1 hatóság. 207/1925 tkv.

Végzés:

A tkkv1 hatóság a székesfehérvári kir. járásbíróság 1924 június hó 22. napján Pk.137/8/1923 szám alatt kelt jogerős hagyatékátadó végzése alapján elrendeli, hogy a tkkvi iroda a várpalotai 2859 számú tjkben A/1 sorsz. 477 hrszám alatt foglalt s a B.2 szerint Nagy Lajos nevén álló illetőségre a tulajdonjogot öröklés jogcímén egyenlő arányban Opálka Ferencz és neje Nagy Erzsébet várpalotai lakosok javára kebelezze be.

Erről értesítést kapnak:

1. a kir. járásbíróság Székesfehérvár. 2. a kir. adohivatal. 3. a kir.pénzügyi igazgatóság. 4. községi előljáróság Várpalota. 5. Opálka Ferencz és neje Nagy Erzsébet Várpalota.

Veszprém, 1925 január hó 25. Bubina s.k járásbíró

A kiadvány hitelélül:

Olvashatatlan aláírás

P.H

ir.s.tiszt.

Az előző oldalakon és a fenti másolaton közlöm a végrendekezéssel kapcsolatos hivatalos iratokat, mely Opálkáké tulajdonában van. (Az eredeti) Az iratokat jelenlegi őrzője Moór Józsefné.

Opálkáké 1 év múlva Sárszentmihályra költöztek, ahol az uradalom kemencéjében Viola nevű társával együtt téglát égettek. Innét néhány év múlva Várpalotára költöztek a nagyapától örökölt szülői ház hátsó szoba konyhájába. Az elsőben Lőni néni lakott férjével. Akkor már utcanevek is voltak. Téglá utcának nevezték azt az utcát, ahol a 719 sz. ház állott. 13 és 15 számot kapta, mivel két tulajdonosa volt.

Opálka Ferenc a Bánya tégláégetőjében kapott munkát. Nyugdíjazásáig a Bánya alkalmazottja maradt, mint külszíni munkás. Második gyermekük József már Várpalotán született 1923 jan.26.-án.

A másik nagylány Marcsa 1920-ban ismét szolgálni ment. Várpalotán Horváth Sándor ev. lelkészéknél volt házasársi alkalmazott. Időközben megismerkedett Varga Imre munkással, Varga Sándor napszámos (1873-1954) és Csörge Julianna (1877-1970) gyermekével. A szülők evangélikus vallású napszámosok voltak. Várpalotán az 505 sz. házban laktak. Később Sörház utca lett az utca neve. Varga Imre a nyár folyamán a Réti pusztai tőzegtelepen dolgozott, ugyanakkor Opálka Ferenc is. Az ismerkedés itt történt. Varga Imre és Nagy Mariska megszerették egymást és 1920.december.4.-én szerény körülmények között megtartották a lakodalmat. Az esküvőn Opálka Ferenc volt a tanú. Esküvő után a fiatal házaspár a Varga családnál lakott Várpalotán néhány hónapig, aztán a Felső majorban kaptak 1 szoba, konyhás lakást. Első gyermekük Mária már itt született 1922. jan.21.-én.

Egy-két éven belül az árván maradt család többi tagja is otthonra talált az Árvaszék segítségével.

Esztert (1912-) Iskaszentgyörgyre Hegedűsék vitték el, akik gazdálkodók voltak. Asszonyként, urabácsinak kellett szólítania őket. Gyermeük nem volt s Esztit nagyon megszerették. Iskolába nem járták, de otthon tanígtatták. Haláluk előtt Esztire írták földjeiket és a házat. A férfi halálakor Eszti 22 éves volt. Hamarosan férjhez ment Nyakas Imréhez, két gyermekük született. 1940-ben Csórra mentek lakni s a földek egy részét eladták. A 2.Világháború idején, egy bombatámadáskor szilánkot kapott a férj és a sérülésbe hamarosan belehalt. Háború után Eszti férjhez ment Karikás József napszámoshoz. A második házasságból is két gyermek született. A leszármazottak és Eszti ma is Csóron él.

A fényképen balról jobbra: szomszédasszony, Teri örökbefogadó nevelőanyja (álló idős nő) , Teri (álló fiatalasszony) , Teriék első gyermeke, Teri férje. A fényképfelvétel egy szüret alkalmával történt.

Terézt (1908-1971) özv. Nagy Lajosné szül. Szalai Rozália vette magához, aki Székesfehérváron lakott és a Máv.-nál vonatokat takarított. Nagyon megszerette a kislányt és hamarosan törvényesen is örökbe fogadta.

Fénymásolat az örökbefogadási szerződésről (Eredeti: Moór Józsefné tul.)

Elemi iskola 6. osztályát elvégezte. Teri 20 éves korában Németh János nevű vasutashoz ment férjhez. özv. Nagy Lajosné házában laktak, melyet annak halála után örökölték.(Fénykép egy szüret alkalmával a 27.oldalon). Székesfehérváron a Temesvári utcában volt a ház. Hat gyermekük közül három ma is él. Anna nevű lányuk diétásnővér a Székesfehérvári Kórházban. Férje Rutz Ferenc kőműves. Nekik 2 gyermekük van: Ferenc fogtechnikus, Tibor ipari tanuló, Teriék László nevű gyermeke rádiótechnikus. Nős, 2 iskolás gyermekük van. János nőtlen volt, néhány évvel ezelőtt meghalt. Terit 1971-ben egy autó elütötte és belehalt a sérülésbe.

Rozália (1910-) szintén Székesfehérvárra került. Őt Litzék vették magukhoz. Elemi iskolába járt, de csak 2-3 osztályt végzett. Néhány évig volt Litzéknél, hamarosan szolgálni

ment. Várpalotán Benő Ferencéknél volt házastársi alkalmazott, akik Pécsre is magukkal vitték odaköltözésükkor. Kb. 3 évig volt náluk aztán újra Székesfehérváron találjuk.

Bezdegéknél szolgált, aki a gimnázium igazgatója volt. 23 éves korában férjhez ment Magyaródi Pál kőműveshez. A férj szülői házában laktak. Később mellette új, kényelmesebb, nagyobb házat építettek maguk és gyermekeik részére. Két gyermekük van: Pál aki vasipari oktató az Ipartanuló Intézetben. Elvált asszonyt vett feleségül 3 gyerekkel. Nekik 1 gyermekük van Zsuzsanna, aki férjhez ment és 1 dédunoka van. Roziék másik gyermeke Géza vasesztergályos a Vadásztöltény Gyárban. Agglegény, anyjával együtt lakik, aki meghalt.

Juliska (1907-) Székesfehérvárra ment szolgálni. 1927-ben eltűnt. Utoljára Székesfehérváron a Nagy S. u. 12.-ben lakott ,ahol háztartási alkalmazott volt. A testvérek hatóságilag kerestették a túloldali fénymásolat szerint eredménytelenül. (A fénymásolat eredetije Fenyvesiné Varga Mária tulajdonában van, aki édesanyjától Marcsától örökölte az iratot).

Az elmosódott írás: " Adatnak megfelelő nem található. "

Későbbi években egy rokon véletlenül rátalált Csehszlovákiában. A rokon és családja egy felvidéki vasútállomáson több órát töltött csatlakozásra várva, amikor 3 apáca magyar beszédére figyeltek fel. Beszélgetni kezdtek s elmondták, hogy Várpalotán laknak s a Csehszlovákiában élő rokonok látogatására jöttek. Ekkor az egyik apáca elájult. Későbbiekben kiderült, hogy az eltűnt Juliska volt az ájult apáca, aki 1927-ben került egy budapesti kórházba, ahol megszülte gyermekét. Szülés után kiderült, hogy tüdőbeteg. Gyermekeit néhány hetes korában örökbe adta egy házaspárnak, akiknek az volt a kikötésük, hogy többet nem érintkezik vele. A fiúból orvos lett. Juliska tüdőszanatoriumba került Tátrába, miután a határon átszökött. Tüdejének javulása után belépett egy apáca rendbe Csehszlovákiában és azóta ott él. A véletlen vasútállomási találkozás óta a Csehszlovákiában élő rokonság útján időnként hírt hall róla a várpalotai rokonság.

Anna (1914-1987) Örsziéekkel maradt s velük ment Csórra, Sárszentmihályra, Várpalotára. Az elemi iskola 6. osztályát elvégezte. Marcsáéknál is volt néhány hónapig. 14 éves korában Örsziéekkel summásnak ment Vas megyébe Zsigmond pusztára. Örszike szakácsnő volt ott, Annus pedig konyhalány. A summás idő lejártával ősszel Székesfehérvárra ment szolgálni Rozi nővére segítségével Bezdegékhez, akiknél előzőleg Rozi szolgált. Majd a zsidó rabbiéknál volt háztársári alkalmazott. 1936-ban férjhez ment Lohner János bányászhoz, aki ekkor még csillás volt, később vājár lett. A felsőmajori bányászlakások egyikében kaptak 1 szoba, konyhás lakást. Első gyermekük Annuska itt született, aki veleszületett szívbetegségben 8 éves korában meghalt. Második gyermekük János is ebben a lakásban

született 1937-ben. Két gyermekük közül Csaba autószerelő. 3 évig a "Bányász" labdarúgó csapatban játszott. Felesége Hiró Judit. 1 kisgyermekük van, aki már dédunoka. A másik gyermekük János, felesége Szabó Magda. Mindketten a Városgazdálkodási Vállalatnál dolgoznak. Az édesapa: János 1988-ban szív és májbetegségben meghalt. Annáék harmadik gyermeke László a bányánál dolgozik. Felesége Lantos Zsuzsanna ápolónő. Két gyermekük van. Barbara általános iskolás, Andrea cukrász tanuló.

1948-ban Annusék a Rákóczi telepen kaptak 2 szoba, hálófülkéből álló, fürdőszobás, kertes lakást. Itt éltek mindketten halálukig. Lohner János sokat betegeskedett az üzleteivel, majd súlyos szívbetegséggel lerokkantották. 1982-ben meghalt. Annus 1987-ben halt meg szívelégtelenségben.

Zsuzsanna (1916-) Székesfehérvárra került. Vajmár Béla banktisztviselőék vették magukhoz. A házaspárnak egy gyermeke volt, a lipcsei egyetemen tanult. Itt jó körülmények közé került a kis Zsuzsi, aki ekkor 5 éves volt. A házaspár szeretettel vette körül a kis árvát. Szép, nagy lakásban cseléd lány is volt. Zsuzsi vele egy szobában aludt. A cseléd lánynak volt egy udvarlója, aki időnként meglátogatta. Zsuzsi általában éjszaka is kijárt WC-re. A cseléd lány kikísérte. Ha az udvarló sokáig ott volt, akkor sokáig nem engedte vissza a szobába. Valószínűleg ilyenkor megfázott, mert hólyaghuruttal hosszú évekig betegeskedett. 3-4 évig volt Zsuzsi Vajmáréknál. Az elemi iskola 1.és2.osztályát még Székesfehérváron járta. Mindkét osztály kitűnő eredménnyel végezte. A házaspár még továbbra is szívesen tartotta volna magánál a kislányt, de az egyik nagytestvér, Marcsa Várpalotára hozta.

ZSUZSI, MANCI, FERI

A család egyéni tragédiája - a szülők elvesztése – utáni éveket, az árvák elhelyezését, sorsát írtam le az előző fejezetben. Öt testvér sorsát, utódait igen röviden vázoltam. A két legidősebb testvér Örszike és Marcsa, valamint a legkisebb Zsuzsi életének alakulását csak kb. 1925-ig írtam. A továbbiakban Zsuzsi életét és a két legidősebb testvér első

gyermekének életét követjük nyomon részletesen. Tőlük kaptam a legtöbb információt az ősökről, a nagy családról s a régi palotai, környéki és réti-pusztai szokásokról, babonákról, hiedelmekről.

A LEGKISEBB ÁRVA : ZSUZSI

Amikor Marcsa a kis Zsuzsit Palotára hozta a két legidősebb testvér a Tégla utcában lakott, egymáshoz közeli házban. Opálkáék a szülői ház hátsó szobájában, Vargáék majdnem velük szemben Fülöpék házában béreltek 1 szoba, konyhás lakást. Ekkor Örsziéknek két gyermeke, Marcsáéknak egy gyermeke volt. Örsziéknél volt Annus, Marcsa pedig Zsuzsit vállalta. Az elemi iskola 3.osztályát már Várpalotán járta Zsuzsi, az evangélikus iskolában. Itt már nem volt olyan gondtalan az élet. Az iskolába járáson kívül egyéb teendője is volt Annusnak és Zsuzsinak. Örszike legidősebb fiára Ferire és Marcsa legidősebb lányára Mancira nem volt gond , mert ők óvodába jártak, legfeljebb a kis Józsikára, Örszike kisebbik gyermekére vigyáztak, aki ekkore 2 éves lehetett. Azonkívül a háznál, az állatok etetésénél segítettek.

Hamarosan megszületett Marcsáék második gyermeke Imike 1926-ban. Az ő dajkálása már a kis Zsuzsi feladatai közé tartozott. A kis Imikét nagyon szerette Zsuzsi, Imike is őt. Dudunak hívta. Ha Zsuzsi valamiért kikapott, megverték, ráborult, hogy ne ériék az ütések Zsuzsit.

Egy idős asszony: Boros Antalné Patay Vilma gondozását vállalta Örszike és Marcsa. (Borosnéék háza a mai Mező Imre utcában volt, a mostani OTP. melletti emeletes ház helyén.

A házat Dr Zwickl Pál orvos vette meg és családjával együtt 1945-ig benne lakott. A városrendezés idején bontották le az épületet. A két kislány Annus és Zsuzsi itt tudott legtöbbet segíteni. Csonkáék kifőzdéjéből naponta vitték az ebédet Vilma néninek. Vízet készítettek be, melyet a vár előtti kútból hordták. Összeszedték a szennyes ruhát s haza vitték.

Örzsike és Marcsa mosott. A takarítást is Örzsike vagy Marcsa csinálta, Zsuzsiék segítettek. Örzsike és Marcsa időnként "cserére" mentek Tésre, Bakonycsernyére, Cseténybe.... ahol házaknál palotai mézeskalácsbábot, edényeket cseréltek élelmiszerrel. Gyalogosan mentek, esetleg egy-egy szekér felvette őket az úton. Néha több napig is elmaradtak, a két férjen kívül a két kislány gondja volt a háztartás, a kisebbekről való gondoskodás. Az állatokat a férjek ellátták.

Játékra kevés idő jutott, de azért az óvodából hazatért Ferivel, Mancival cicáztak, bújócskáztak néha. Játékaikat maguk készítették kukoricacsutkából, rongyból, fadarabokból.

Iskolában szerencséje volt Zsuzsinak, hogy hamar tanult. Amit egyszer elmondtak, megjegyezte. Az órákon figyelt s ha nem is olyan kitűnően, mint az 1.-2. osztályban, de elég jó eredménnyel végezte el az elemi iskola 6 osztályát. Nagyon szeretett énekelni és a történelmet kedvelte.

Ősszel makkot szedni jártak az erdőbe facsemeték ültetésénél segítettek, melyet Marcsáék vállaltak napszámban.

Zsuzsi 6. osztályos korában takarítást vállalt Benkő Béla tanítóéknál hetente egy alkalommal. Boltbejárást és egyéb apró munkát is végzett Benkőéknél. Szerette a családot, őt is nagyon kedvelték.

Az otthoni vízfordás is a feladatok közé tartozott. A téglá utcai közös kútból hordták a vizet a család többi tagjával együtt. Marcsa és Örzsike mosást vállaltak, sok víz kellett.

Tizenhárom éves korában Horváth András mechanikusához került libapásztornak, de a háztartásban is segített. Bár volt egy távoli rokon nagylány, aki szintén segített a háztartásban. Horváthék szülei Amerikába vándoroltak a xx.század elején a fiatalok ott ismerték meg egymást. Házasságot is Amerikában kötöttek. 1924-25 körül hazajöttek és Várpalotán telepedtek le. Ekkor a szülők közül már csak Horváth András édesanyja élt, aki velük jött és itt élt a Sörház utcai házban, melyet idetelepedésükkor vásároltak. A házhoz istállók, ólak és nagy udvar tartozott.

Horváth 3 cséplőgéppel részekért dolgozott, nemcsak Várpalotán, hanem Bakonykútiban és a környék más falvaiban. A háznál gépeket szereltek, javítottak. Két inas állandóan volt a háznál, nyáron pedig több alkalmi munkással dolgoztak. Két tehenet, 4-5 disznót tartottak a háznál. Szőlő tulajdonuk is volt a Józán nevű szőlőhegyben. A nagymama a szőlőben segített, mert ehhez értett legjobban. Horváthné a nagy háztartást vitte, melyben 1 rokon kislány és Zsuzsi segített. Zsuzsi reggel és este libákat őrzött, délben pedig ebédet vitt a cséplőgépben dolgozóknak.

A házaspárnak nem volt gyermeke és egy palotai családnak gyermekét-ahol az édesanya meghalt-Soós Miklóst örökbe fogadták azzal a szándékkal, hogy beletanul a mesterségbe és továbbviszi azt s a vagyont is öröklí. Sajnos a fiú rossz magatartása miatt 10 év múlva kitagadták.

Zsuzsi 3 évig volt Horvátéknál, 1931-ben Fodor Ödön r.k. tanítókéhoz került háztartási alkalmazottnak. A család hamarosan megszerette a szorgalmas, figyelmes Zsuzsikát. Fizetése akkor a teljes ellátáson kívül havi 8,-pengő volt. A vékonyka tanítói fizetéséből többre nem telt, de a család szeretettel próbálta pótolni a sovány fizetést, mely mindkét részről megértésre talált. Később természetesen változott az összes 10,-P, 20,-P, majd 25,-P

A vézna, gyenge fizikumú kislány hálás volt a tanítgatásáért s hamarosan a sokat betegeskedett Fodornétól átvette a háztartási gondokat is. A család a tanító házaspárból, a férfi édesanyjából és egyetlen kislányukból állt.

Az élelmes, szorgalmas Zsuzsit 2-3 év múlva szinte családtagjának tekintették. Nyári időszakban-amikor a család július hónapot az asszony Balatonalmádiban lakó szüleinél töltötte – Zsuzsit is magukkal vitték. Augusztus hónapot Esztergomban szokták tölteni a férj szülői házában, ahol 1 szobát fenntartottak maguknak nyaralásra. A ház többi részét: 2

szoba, konyhát és 1 szoba, konyhát kiadták, ez volt az öreg Fodor néni jövedelme. Ide is velük ment Zsuzsi minden évben. Annyira családtagnak számított, hogy a Duna parti korzón tett sétákra is magukkal vitték. Itt történt az az eset, amikor a már 20 éves Zsuzsi megtetszett a tanító társaságban megismert esztergomi polgármester öcsének, aki el kezdte udvarolni a barna hajú ék szemű, csinos külsejű és kellemesen társalgó Zsuzsinak. Mivel hasonlított a tanítóék lányához, a nagyobbik testvérnek gondolta. Fodor tanító másik esztergomi barátja és gyerekkori barátja Szemző Vilmos, aki a városházán tisztviselő volt és agglégény, gyakran eljött és együtt hegedülgettek barátjával. Neki is megtetszett Zsuzsi s a zenélés után szívesen beszélgettek. Fodorék és Zsuzsi élvezték a nagylány hódítását és egy darabig nem árultak nem árulták el helyzetét. De amikor kezdett komolyabbra fordulni a dolog és Szemző Várpalotára is eljött utána Zsuzsi elmondta helyzetét s azt is, hogy itt Várpalotán van egy hozzáillő udvarlója, Természetesen a fiatalember megértette és nem jött többet udvarlási szándékkal.

KÉP

Zsuzsi jelmezbáli ruhában

Megtérés című színdarab szereplői 1937-ben. Zsuzsi Fodor Ödönrendező mellett ül, ő mellette az akkori udvarló, aki szintén szerepelt a darabban.

-38-

Egyik évben jelmezbálra is elment Zsuzsi, melyet a „Jó szerencsét” olvasókör nagytermében tartottak. Három hölgy jelmezét a tanító feleségével együtt varrták, akit Zsuzsi tekintetes asszonynak hívott. Nagy sikeres volt a bál.

Fodor tanító az Iparostanonc-iskolában is tanított és gyakran rendezett színdarabokat, dalárdát vezetett. 1937-ben a Megkérés című színdarabban Zsuzsi is szerepelt. Partnere az akkori udvarlója volt, akit Szemző Vilmosnak említett. (Fénykép az előző oldalon)

Fodorék Zsuzsi családjának többi tagjával is tartották az ismeretséget. A testvéreknél egy-egy gyermek születése után a gyermekágyas asszonynak ebédet, madártejet vittek... a sintér dombi szánkózás után be-betértek Marcsákéhoz melegedni, akik a domb közelében laktak. Tavasszal a várvölgyi kirándulások végén pedig Örsike, hol Marcsa végezte Fodoréknál.

Karácsonykor, húsvétra, névnapra Zsuzsi a stafírunghoz szükséges sifont és egyéb anyagot kapott ajándékba és maga is, ezt vásárolt. Az Úriasszonyok Lapjában talált mintákat indigóval az anyagra rajzolták a tekintetes asszonnyal s ezt Zsuzsi kihímezte. Ügyesen, szépen kézimunkázott. Igen sok lány megirigyelhette ágynemű huzatainak szépségét, melyet nagy szorgalommal lassacskán gyűjtögetett és hímzett.

A csinos és kedves lánynak több udvarlója is akadt, míg végül Zsuzsi Szabó József bányász mellett döntött. Nyugodt természetű, szorgalmas, hűséges embernek tartották az ismerősök s erről Zsuzsi is megbizonyosodott. Nagyon megszerették egymást. Szabó Józsefék négyen voltak testvérek. Sz. István szintén bányász volt. Felesége Punk Mária. Hat gyermekük van. Sz.Gyula bányázmester Kincsesbányán. Felesége ott Éva. Három gyermekük, hat unokájuk van. Sz. Karolina későn ment férjhez Tóth István segédmunkáshoz, de el is váltak hamarosan. Line édesanyjával élt annak haláláig. A városgazdálkodási Vállalatnál segédmunkásként dolgozott. Már nyugdíjas.

-39-

Szabó József 1914 febr.12.-én született Várpalotán.6 elemi elvégzése után egy darabig ismerősöknél dolgozott, majd a Bányásznál külszínen helyezkedett el, utána a földalatti munkát vállalta.

Egy évi udvarlás után 1940 aug.20.-án megtartották az esküvőt. Zsuzsi fájó szívvel vett búcsút Fodor családtól, de ugyanekkor örömmel indult az asszonyéletbe egy olyan férfi oldalán. akit szeretett.

Esküvő után nem kaptak egyből lakást és egy hónapig Annusékkal együtt, azok felsőmajori lakásban laktak. Egy hónap után 1 szoba, konyhás lakást béreltek a Megyeház utcában. (Ma Jókai utca). Első és egyetlen gyermekük 1941 jul.3.-án itt született, illetve a Székesfehérvári Kórházban. Mikor az idő elérkezett, a férje először a babáért, majd Fodornéért sietett, aki szívesen ápolgatta, vigasztalta szülési fájdalmak idején . A bába és az orvos Dr. Zwickl Pál tanácsára 1 nap múlva Székesfehérvári Kórházba kellett szállítani ,mert a gyermek élete veszélyben volt. Fodorné kísérte a kórházba, ahol hamarosan megszületett az egészséges nagy gyermek: Józsika. A keresztszülők is Fodorék lettek.

1941 őszén kissé nagyobb lakásba költöztek, de ez is 1 szoba konyhából állt, a Hősök tere 11. sz. alatt. A ház tulajdonosa Kohn Imre szabómester volt. A házban két külön bejáratú

lakás volt. A másikban Kohnék laktak, mely 2 szobás volt. Egyikben a szabóműhely. A lakásbérleti díja akkor 23.-P. volt.

A férj akkora már letette a vājárvizsgát és vājárként dolgozott előbb a cser, majd a Ferenc aknánál. Ez anyagi előnyökkel is járt.

-40-

Zsuzsi, a kis Józsi és a férj: Szabó József.

Józsi a sorkatonai szolgálatot a folyami flottillánál töltötte. (Mindkét felvétel eredetije özv. Szabónénál)

-41-

1942 áprilisban Józsi katonának hívták és hamarosan a frontra került, ahonnan egy év múlva sebesülten tért haza: lábán lövés és fagyással. Kassán, majd Szolnokon volt kórházban, ahonnan hazakerült. Évekig papucsban járt, mert a fagyás nehezen gyógyult és egyik sarka teljesen érzéketlenné vált. Szakmájában sem dolgozhatott tovább. Portás volt a bányánál több mint évig.

Míg Józsi a fronton volt, Zsuzsi nehezen élt a kisfiával. A hadisegély havi 31.40 P. volt. Kohnék ezt méltányolva ez idő alatt csak 14.-P. lakbért kértek. Zsuzsi gyönyörűen kézimunkázott és ebből pótolta a megélhetéséhez szükséges anyagiakat. Sztrakáne bányásztisztviselőnek ágyneműt hímzett, Unferdoben bányaaknászé lányainak stafírunkját hímmezte, valamint Suha Imre banktisztivelőnek készített különböző kézimunkákat.

Ez idő tájt a missziós asszonyok meglátogatták a fronton harcoló katonák családjait. Zsuzsihoz a bányászigazgató felesége Heinrichné és az Állami gondozott gyermekek felügyelőnője Rutsek Emília látogatott el. A kislakásban ragyogó tisztaságot, rendet találtak, a Kis Józsi is szépen fejlődött s Heinrichné megjegyezte „hogy:” ez a gyerek is születhetett volna máshová, nem ilyen szegénységbe”. Megdicsérték Zsuzsit a nehéz helyzetében is dicséretes helytállásért. Gyönyörű gyerek volt a Kis Józsi, mindenki becézte, kedveskedett neki. Kohnéknál bármit csinálhatott, ritkán szóltak rá. Keresztmama rugdalózót, kis rékliket, kabátkákat kötött számára.

Amikor a nyilasok Várpalotán összeszedték és gettóba vitték a zsidókat, Zsuzsiék megkapták Kohnék lakását. Átköltöztek, mert ez nagyobb lakás volt, de Kohnék holmiját egy sarokba összeszedték és nem használták. A harcosok alatt bombatalálat érte a házat és Zsuzsiék holmijával együtt sok bútor tönkrement, összetört, használhatatlanná vált. Ami kevés megmaradt és az elásott ruhaneműeket, edényeket hiánytalanul visszaadták Zsuzsiék: a 3 gyermekes család, háború után hazatérő, életében ma apának és egy fiának.

- a bányába mentek, ahol Várpalota lakóinak 1/3-a keresett menedéket. A többiek a hegyoldalakra vájt pincékben, esetleg házak alatti pincékben voltak, ahonnan 3 hónapig csak naponta néhány órára tudtak kijönni a bombázások és ágyúhúzások miatt. Ugyanis ez u.n. " Margit vonal" itt húzódott, melynek vonala mentén Lispéről vezetéken jött az olaj a Péti olajfinomítóba. Német csapatok a végsőkig tartották ezt a vonalat a Péten levő benzintartályok miatt. Az angol, amerikai és szovjet bombatámadások a három hónap alatt teljesen rommá lőtték Pét és Várpalota településeket. 1945 márc. 21.-én, amikor a szovjet csapatok elfoglalták Várpalotát, egyetlen épp ház nem volt a községben. Romos házfalak meredeztek a március végén, április elején a bunkerokból, bányából előbújt lakosok elé.

A község egyik utcája 1945 március végén. A romok helyén ma egy 5 emeletes épület, és a kórház állt.

-A kép jobb oldalán levő épület földszintjén a gyógyszerár és egy élelmiszerüzlet, emeletén a takarékpénztár volt.

Az egykori Főtér, egykori épületei 1945. március végén.

Zsuzsiék ápr. 1-én költöztek föl a bányából. AZ oroszok robotra parancsolták a férfiakat. Józsi a Csákányhídnál (vasúti híd) dolgozott a vasúti töltésen. Néha napokig sem jöhettek haza,

azután egy nagy zacskó sárgaborsót hoztak a család részére, mely akkor sokat számított az éhező embereknek.

A lakásukon megmaradt holmikát összeszedve, a Megyeház utcában-egy kevésbé megrongált házban- Schvarda cipészéknél béreltek 1 szoba, konyhát. Józsi édesanyja és Lina is velük költözött, mert az Ő házukat teljesen lebombázták, semmi nem maradt belőle. Fodorékat is magukhoz fogadták, mert az iskola és a tanítói lakás is annyira megsérült, hogy egyelőre lakhatatlan volt. 1945 májusban Schvardáék rokonai Klugék is megérkeztek, akik, az eddig lezárt másik szobába mentek. Fodorék 3 hét múlva elköltöztek a Kastélykert egyik épületében berendezett ideiglenes kórház melletti szobába, mivel leányuk ebben a szükségkórházban teljesített ápolónői és asszisztensi szolgálatot. Az iskolát és a tanítói lakásokat szeptemberre sikerült annyira rendbe hozni, hogy a tanítás szept. közepén megkezdődhetett és a két tanítói lakásba beköltözhetek a tanítók, Fodorék is.

A front utáni nehéz időkben az élelmiszer beszerzése Várpalotán nagy probléma volt. A lakosság –mint más városokban és a fővárosban is- cserekereskedelemből élt. Zsuzsiék a bányánál kaptak: sót, munkaruhát... ezt cserélték élelemre a környező falvakban. Jenőbe, Tésre, Cseténybe jártak ismét gyalogszerrel, vagy ismerősök szekerén.

Zsuzsiékat Horváth mechanikusék hívták magukhoz, de időközben 1945 szeptemberben a Felsőmajorban kaptak olcsó bányászlakást. Igaz, hogy ez is 1 szoba, konyha volt, de mindkét helyiség tágas és Annusékkal egy folyosóra nézett az ajtó. Ez a testvéri közelség kis megnyugvást nyújtott a nehéz időkben. A lakbér minimális volt és a villanyfogyasztás, valamint a tüzelőanyag ingyen volt. A bányászlakásoknál az évtizedek óta így volt. A szénjárandóság a bérelt lakásoknál is járt a bánya minden dolgozójának.

-45-

1948-ban új bányász lakótelepet létesített a Bánya az arra érdemes, régi dolgozóinak részére. Akkor Rákosi, később Rákóczi telep néven szerepelt a fürdőszobás, földszintes, 2 szoba. hálófülkés lakásokból álló település. A házakhoz kis kert is tartozott. 1948 nov. 1.-én Szabóék (Zsuzsiék) és Lohnerék (Annusék) egymáshoz közeli házakban ezen a telepen kaptak lakást. Lohner János és Szabó József több mint 10 éve dolgozott a Bányánál, ebből több évig földalatti munkán.

Szabó József lába 1946-ra annyira megjavul, hogy ismét vājárként dolgozhatott a föld alatt. Néhány év múlva elvégezte a gépkezelői, majd a lőmesteri tanfolyamot és magasabb beosztásba került. Anyagilag is többet jelentett.

-46-

Kisfiúk Józsika kitűnő tanuló volt az ált. iskolában. Utána a Székesfehérvári József Attila Gimnáziumba járt. Kollégiumban lakott. Az érettségi után Várpalotán a Beszálló Bányánál műszaki rajzolóként dolgozott 2 évig, ezután sorkatonai idejét töltötte. (Fénykép a 40. oldalon). A katonai szolgálat után ismét a Bányához került. Időközben a Bányaiipari Technikumot elvégezte és a Bánya Tröszt Mérnökségének vezetője lett.

1964-ben feleségül vette Bostai Saroltát, aki a Veszprémi Közgazdasági Technikum elvégzése után a Bánya Tröszt SZTK. részlegnél dolgozott. Mai napig is ott dolgozik. Sárrika édesapja kőműves volt és falazóként dolgozott a Bányánál. Mindkét szülő az esküvő idején anyagilag elég jól állt és Sárrika nászajándékul 400 föld telket kapott a Loncsosban, Józsika pedig egy autót.

1966-ban megszületett az első unoka Zsuzsika. 1969 ápr.-ban pedig Józsika. A három Józsefet így különböztették meg: A nagypapa volt Józsi, fia Józsi, az unoka Jozsó.

Zsuzsika 1988 május 14.-én férjhez ment Lakics Lajos hívatásos katonához. Ő maga a Veszprémi Közgazdasági Technikumban érettségizett. Az Állami Biztosítónál dolgozik.

-47-

Időközben a Loncsosi Pacsirta u. 19. sz. alatti telekre szép emeletes házat épített Józsika a két apa segítségével. Lassan készült, mivel a munkát önerőből oldották meg. A gyerekek részére is külön szobák vannak.

Zsuzsikáék esküvő után csak néhány hónapig laktak a szülőknél, mert 1988 decemberében a katonatiszti lakások egyikébe költöztek.

Jozsó a szülőkkel lakik, autószerelő szakmát tanult. Jelenleg sorkatonai szolgálatát tölti.

A nagypapa: Józsi kedvelte a sportot és 1950-'52-ig társadalmi, 1852-'53-ig függetlenített sportköri elnökként volt a Bánya alkalmazottja. Utána ismét a föld alatt, mint vājár, majd lőmester.

Szabó József munkakönyvének egyik lapja.

. -48 –

Szorgalmas munkájáért hűségjutalmakat és több kitüntetést is kapott. Ezek fénymásolatai alább láthatók. A hozzátartozó jelvények és az eredeti igazolványok özv. Szabóné Nagy Zsuzsanna tulajdonában.

KÉP

KÉP

KÉP

-49-

Nehéz munkával, de anyagilag elég jól álltak, amikor 1969-ben nyugdíjba ment. Fizetése havi 8000,- Ft volt. Nyugdíja 2800,- Ft
1972-ben Borgátán – ahol meleg vizű gyógyfürdő van – jutányos áron telket vásároltak, több palotai bányással együtt. A meleg vizű fürdő jótékony hatással volt a rheumás betegségekre, mely majdnem minden föld alatt dolgozó bányászt elér. 87 öl telket vásároltak Zsuzsiék, melyre szép nyaralót épített Józsi, manzárd szobával. Vívezeték és villany szakipari munkáinál a rokonság segített, a többit egyedül csinálta.

KÉP Zsuzsiék nyaralója
Borgátán a Bányász utcában.

Zsuzsi és Józsi

KÉP

nyaralójuk teraszán.

-50-

Nyugdíjazása után még 10 évet töltött munkával a Bányánál, Mélyfúró Vállalatnál éjjeliőrként, a téli hónapokban. A nyarat pedig Borgátán töltötték építkezéssel, pihenéssel, fürdőzéssel vegyesen.

Sokat betegeskedett az 1987-es évben a gyomrával, majd 1988-ban három szivinfarctus érte kb. 8-9 hónap alatt s az utolsó, dec. 21.-én halálba vitte. A Veszprémi Korházban halt meg.

Temetésén a társadalmi szervek (sportkör, szakszervezet) is képviseltették magukat a számos rokonság és kedves jóbarátok, ismerősökön kívül.

Az egész család, de főleg Zsuzsi számára nagy veszteség volt a hú társ, a gondos, figyelmes férj elvesztése. Most egyedül él Zsuzsi a Rákóczi telepi szép lakásban. Gyermekai, unokái, nászai mind a közelben laknak s főleg gyermekei gyakran látogatják és segítségére vannak a ház körüli munkában.

A küzdelmes, nehéz gyermekkort, szép és nyugalmas öregkorok kárpótolta a kedves párjának elvesztéséig. Minden nap elballag a sírjához és beszámol az előző napi eseményekről, de válasz nem jön.

MANCI

A két legidősebb testvér közül a fiatalabbiknak; Marcsának első gyermeke volt Varga Mária: a Manci.

A felsőmajori bányászlakások egyikében született 1922 jan.21.- én. Édesapja a Bányánál dolgozott, ezért kaptak ott lakást. Ez egy hosszú, földszintes épület volt. Nyolc db. 1 szoba, konyhás lakásból állt. Szobák és konyhák téglás padlózattal voltak ellátva. Egy udvari csap volt a lakáshoz. A szenes sufnik mögött kőfal volt, mely három oldalról körülvette a több hasonló házból álló telepet. Valószínűleg a Zichy grófok régi cselédháza lehetett, melyeket a Bánya megvásárolt és felújított.

Manci édesapja, a munkakönyve szerint. 1913-ban kezdett dolgozni. Gyári munkás volt a Várpalotai Ipartelepek R.T. -nél, aztán napszámos Erdély Ignác okl. mérnök Kotró Vállalatnál 1 ½ évig, majd alkalmi munkás. 1919-ben néhány hónapig téglagyári munkás volt , aztán a Tőzegtelepen dolgozott Rátiben, majd a Bányához került földalatti munkára. Ott segédvájárként dolgozott 4 évig. 1924 telén tüdővérzést kapott és le kellett mondani a földalatti munkáról. Fél év múlva a bányalakást is el kellett hagyniuk. A Téglá utcában, Örsikéékhez közel a Kárász majd a Szili aztán a Fülöp házban béreltek 1 szoba, konyhás lakást. Marcsa mosást vállalt, kapálást, alkalmi munkákat. Később az édesapja is részaratást vállalt és alkalmi munkákból élt a család. Útépítésnél kubikus munkát végzett, majd ismét a ladányi illetve Réti pusztai Tőzegtelepen dolgozott. 1929-ben ismét a Bányához ment külszíni munkára. Nyugdíjazásáig a Bánya alkalmazottja maradt. 1927 óta a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének is tagja volt.

40

-52-

KÉP

Varga Imre munkakönyvének első lapja.

Zsuzsi és Mancsi 1926-ban.

-53-

Házasságuk elején még takarékbba tudtak tenni egy kis pénzt. 1922 IX. 18.-án Marcsa nevére 50 Koronát helyeztek el a takarékbba. Az alábbi fénymásolt takarékkönyv lapje mutatja, hogy későbbi években már hozzátenni nem tudtak, de ki sem vették. A Pengő megjelenésekor ez a keservesen megtakarított pénz elveszett.

KÉP

-54-

Ugyanabban az évben 1922 VII. 31. –én részvényeket vásárolt Varga Imre, mely szintén elúszott, mivel határidő után jelentkeztek. Idézem a részvény szövegét:

„Varga Imre 1922 VII. 31. –én vásárolt 2 db. árfolyammal kibocsátott szelvényt a Várpalotai-vidéki Takarékpénztár R.T –nál a fenti keltezésű bizonylat szerint.

A részvények ára és felpénz fejében befizetett 300 Koronát

költségekre 2 –,-

kamatban 30 –,-

Összesen

332 Koronát

vételét igazoljuk ezzel, hogy ezen elismervény ellenében az új részvények az igazgatóság által megalapított, egy későbbi időben ki fognak adni.

Teljes tisztelettel:

2 olvashatatlan aláírás”

Pecséten: Várpalota-vidéki Takarékpénztár.

A hátlapjára kézzel ráírva: „A pénztintézet felszámolt. A részvényekért Tógazdasági részvények lettek kiadva. Azonban a határideje már lejárt.”

A későbbi nehéz körülmények ellenére sorban született Mancsi testvérei. 1926-ban Imike, akit legtöbbször Zsuzsi dajkált, mivel Mancsi még kicsi volt. 1928 ápr. 30.-án Erzsébet, 1930

aug. 11. –én Ilona, 1932 jún. 11.-én László, és 1936 szept.12.- én Tibike született, aki 9 hónapos korában-szívgyengeségben meghalt.

Feri, Mancsi és Zsuzsi sokat játszottak együtt. Egyik alkalommal Ők figyeltek fel a szomszéd ház felől gomolygó füstre és a küszöbön üldögélő pici gyermekre. Mivel sem náluk, sem a füstölő házban nem volt felnőtt, a másik szomszédba szaladtak felnőtt segítségét kérni, de a kisgyermeket már nem sikerült megmenteni.

-55-

Fülöpék házából 1928-ban a Virth házban költöztek. Imike itt halt meg 1931-ben TBC-s eredetű tüdőgyulladásban.

KÉP

A Varga család 1937 tavaszán. Marcsa ölében Imike. Mancsiéban a 7 hónapos Tibike. A család mögött állnak Annus és Zsuzsi.

Mancsi nagyon szeretett óvodába járni, mert sok játék és sok pajtás volt. Óvoda az irgalmas nővérek zárda épületében volt, ahova felekezeti különbség nélkül jártak a kicsinyek. Az óvónő kedves nővér nagyon szeretetteljesen, de szigorúan bánt a gyerekekkel. Egy alkalommal az udvari játék közben a kis játéktalicskát Mancsi és egy másik pajtása eltörték. Büntetésül az ördögök közé, a raktár szobába csukta a két rakoncátlant a kedves nővér. Ez, egy elfüggönyözött rész volt s tudták, ha nem sírnak, akkor nem bántják őket az ördögök. Fél óra múlva épségben kikerültek a függöny mögül, de emlékezetes maradt az esemény.

-56-

KÉP

Mancsi óvodáskori fényképe az óvodástársakkal.

Szeretett sokat beszélni s egy alkalommal a vigyázó óvodás csirizes papírt ragasztott a szájára.

Édesapja ebben az időben Opálka sógorával együtt Székesfehérváron alkalmi munkán dolgozott s onnét vászonból készült óvodás táskát kapott. Igen boldog volt a kis táskával.

A 6 elemi a református iskolában végezte. Jó tanuló volt az alsóbb osztályokban. Később már a testvérek dajkálása, a ház körüli munkák és nem tudtak megvenni minden tankönyvet, ezek miatt az 5.6. osztályban nem voltak olyan jó jegyei.

Idő közben szülei a sok költözködést megunva saját ház építésére gondoltak. A Sörház utca elején, s Szilvás majorban 19 olcsón lehetett telket venni. A teleket az Urbéres Közbirtokosság Legeltetési Társulata árulta. A Varga család Cs. Nagy József és Hajas Mihály háza közötti telket vásároltak. A kút Vargáék telkén volt. Ott Kálmán kőműves és vállalkozó 1931 májusában elkészítette a terveket és 1932-ben megépült az 50,80 m² területű 1 szoba, konyha, padlásból álló ház. Terméskőből építették. Később a közeli anyaggödörből kibányászott agyagból, saját erejükből vályogtéglákat csináltak s ebből kamrát és ólakat építettek a ház mögötti területen. 1932 dec. 1-1947 nov. 30.-ig a ház adómentes volt. Villanyt 1938 májusában vezették be. A Bánya végeztette a szerelési munkákat s a legközelebbi munkabérből levonták a 25.37 P. szerelési költséget.

Manci szeretett iskolába járni. A bibliai történeteket kedvelte. Verseket, memoriterekét ma is el tudja mondani. Édesapja leftikát (szánkót) csinált deszkadarabokból, melyet az iskolába is magával vitte Manci, mert a hazavezető úton szánkózási lehetőség volt. Többször is előfordult, hogy délben nem ment haza, hanem szánkózással töltötte a 12-2 óráig tartó időt. A zsidógyerekektől – mert azok is a ref. iskolába jártak lekvásor kenyeret kapott, melyet ebéd

-57-

gyanánt gyorsan elfogyasztott. Nagy havazás idején pedig édesapja húzta haza a laftikán a délutáni tanítás végén.

10 éves kora után szülei már az ő segítségére is számítottak. Makkot szedni, csemetét ültetni jártak. Fát is hordtak az erdőből, Zsuzsival együtt, néha egyedül is mentek.

Ismétlő iskolába is járt, ahol Bognár Ilona tanítónőtől és Hőgye Endre lelkész feleségétől szép kézimunkákat tanultak. Az első horgoló cérnát Bognár Ilonka tanítónőtől kapta. Hittant kézimunkát és a földrajzt szerette, vegytant nem.

A 6 elemi iskola elvégzése után 13 éves korában Bátori bányamérnökékhöz került gyereklánynak. Gyuszika 2 hónapos volt, mikor Manci odakerült. Kb. 2 évig volt náluk. Legtöbbször ott

-58-

Ismétlő iskolába is innen járt hetente kétszer. Manci szeretett itt lenni, Őt is szerették Bátoriek, de később már nem volt szükség külön gyereklányra. Utána otthon segített és a

népszámos munkába is eljárt szüleivel szőlőt kötözni. Ezt a munkát az építkezéshez kapott kölcsön kamatja fejében végezték a pénzt kölcsönző ismerősnek.

1928-ban szülei pünkösdiste vallásra tértek. Ettől kezdve nagyon szigorú rend volt a családban. Báéba, moziba nem engedték, csak nagyon ritkán rokonokkal. Édesapja 1930-tól több évig a gyülekezet papja volt.

Manci 16 éves korában vérhast kapott és a Székesfehérvári Kórházba került. Itt a röntgen vizsgálatnál foltot észleltek a tüdején és a Lujza Szanatóriumba került, mely a kórház mögötti parkos részben volt. Három hónapig feküdt itt. Aztán kb. 2 hónapig otthon volt, majd rokonokhoz ment Pestre, akik a Forgács utcában laktak Angyalföldön. Ők a csavargár tulajdonosának házában voltak házmesterek. Az alagsorban laktak és mosást is vállaltak. Egy hétig nekik segített, aztán Ő ismerőseik révén Mölcs Károly tisztviselőkhöz került háztartási alkalmazottnak. Több, mint 2 évig volt náluk. Aztán ismét hazajött.

Ebben az időben-de korábban is-gyakran eljött Zsuzsihoz, aki Fodoréknál volt. Fodor tanító mindkét értelmes nagylánnyal el akarta végeztetni magán úton a 4 polgárit, de erre nem került sor.

Mancit szülei elengedték tollfosztókba a közeli bányásztelepen lakó családhoz. Itt ismerkedett meg Lengyel Misivel, aki komoly szándékkal közeledett Mancihoz.

-59-

A fiatalok hamarosan megkedvelték, megszerették egymást és 1940-ben megtartották az esküvőt. Lengyel Mihály akkor segédvájár volt a Bányánál. Lakodalom Lengyeléknél volt, szerény körülmények között csak a közvetlen családtagokkal. A fiatal házaspár albérletben laktak Borbás csizmadia mesterék házában a Csernyei utcában. Itt született az első és egyetlen gyermekük Mária, akit Csöpinek neveztek. Egy év múlva katonának hívták a férjet és hamarosan a frontra került. Menci a kicsi gyermekével a felsőmajori bányász házakban kapott 1 szobás, konyhás lakást. Elsősegélynyújtó tanfolyamot végzett s a kevés hadisegély mellé alkalmi munkákat vállalt. Majd a kastély épületében lévő gyorssegély és szükségkórházhoz osztották be. Bombázások idején, mikor a veszély elmúlt, fogta az elsősegélynyújtó táskát és kötözte a sebesülteket.

Férjétől jöttek a tábori lapok, de 1943 tavaszán megszakadt a levelezés. Egy év múlva egyik bajtársa hozta a szomorú hírt, hogy Don kanyarban elesett. Barátjai Kerner Laci megsérült és

szánkon hátrahúzta a kötözőhelyre, majd visszament a tűzvonalba s az úton aknára lépett és felrobbant. Azonnal meghalt. A többi bajtárssal együtt, közös sírba temették el.

Manci édesapját 1943 dec. 21.-én üzemi baleset érte. Ekkor szénszállító munkásként dolgozott a Bányánál. Betegállomány, majd kórházi ápolás után "1944 V. 10.-én 35%-os képességcsökkenéssel gyógyult, mely előreláthatólag 1944 VIII. 31-ig fog tartani" a Várpalotai Bánya Társaságának végzése szerint. A felülvizsgálat 30%-ra csökkentette ezt az aug.1-től havi 68,86 P-ről, 59,02 P-re csökkent a rokkant járadék.

Manci és a kislánya a front alatt nehéz időket részben a lakás alatti pincékben, részben a hegyoldalon vájt pincékben töltötték, hiszen a légiriadók elmúltával Manci a sebesülteket látta el.

-60-

Front után Manci a Péti Nitrogénművek laboratóriumában laboránsként helyezkedett el. Fenyvesi Gyula is Péten dolgozott, de nem a gyárban, hanem az Ősi-i búcsúban Soósékál ismerkedtek meg. Gyula Nádasladányban lakott, innét járt Pétre dolgozni, Manci pedig Várpalotáról. Hamarosan megkedvelt, megszerették egymást.

Fenyvesi Gyula sokgyerekes család legidősebb gyermeke. Az 5. osztály elvégzése után kimaradt az iskolából és Tőzegtelepre ment dolgozni. A háború után ment Pétre dolgozni. Munka mellett magánúton elvégezte a 6. osztályt, a 7.8. osztályt a Dolgozók Iskolájának keretében végezte Várpalotán. Aztán Finta lakatos mesternél volt inas, és az Ipari tanuló Iskolában vizsgázott hegesztő, lakatos, majd csőszerelő szakmából. Aztán csőszerelőként dolgozott Péten. Ismét tanult, villany és lánghegesztésről kapott minősítést a vizsga letétele után.

Manci akkor már nem a Felsőmajorban lakott, mert a bányászlakásból ki kellett költöznie, hanem a Kálvárián 1 szoba, konyhás romos lakást kapott. Gyula segített a ház lakhatóvá tételénél és kitartottak egymás mellett. A kis Csöpit is nagyon megszerette Gyula. 1950-ben házasságot kötöttek.

1947-ben közösen építették Péten a hétház első épületét a Csei lakótelepen, Ekkor már csak Gyula dolgozott a Péti Nitrogénműveknél, Manci a Várpalotai Bányában a földalatti munkán. Ez az úgynevezett széncsata idején volt. 10 nő dolgozott ekkor a palotai Bányában. A csillék körüli munkát végezték. Manci vitlás volt. Vitle ez a szerkezet, mely lángon hozza, viszi

csillét a lejtős részen, közvetlenül a vágatban. Üres csillét felhúzza, tele csillét leküldi. Ezt a szerkezetet kellett időnként igazítani és ügyelni a folyamatosságra. A tele csilléket a férfiak összeakasztották, és a ló, a skyphez húzta, ahonnan a felszínre került.

-61-

Két évig dolgozott a föld alatt és ez sokat rontott az egészségén. Leszámolt és több mint 1 évig otthon volt, a háztartásban dolgozott. A frissen épült és a rosszul szigetelt épület szintén nem tett jót Manci egészségének és 1949-ben a péti gyártelepen kaptak lakást, a tűzoltó laktanya közelében 1 szoba, konyhát.

Férfjét szakszervezeti iskola után a Péti Kőolajipari Vállalat ü. b. Titkára lett. 1951-ben behívták katonának és Debrecenbe küldték tiszti iskolára, majd híradós tiszti átképzésen vett részt. Majd a Veszprémi kieg. parancsnokság kiképző tisztje volt.

1951-ben ismét lakást változtattak. Várpalotán az 1951-ben épült emeletes házak egyikében az 1951/c épületében kaptak komfortos lakást.

Saját házat szerettek volna építeni. A város közepén egy romos házat nagyon olcsón megkaptak. Ezt rendbe hozták, de beköltözni már nem tudtak, mert a városrendezésekor lebontották. Ekkor egy kedvező 20 évi kölcsönrel szövetkezeti ház építésébe kezdtek Inota új telepen a Tanács körút 46 sz. alatt. 1956-ra elkészült a 2 szoba ,fürdőszobás ház ,körülötte virágos és veteményes kert .Örömmel költöztek a saját otthonba, melyhez később még egy 3.szobát is építettek.

Menci akkor a Várpalotai Rendelőintézetben dolgozott 1955-től, mint orvosirnok, 1 év múlva pedig asszisztensi állásban. Gyula megvált a Péti Kőolajipari Vállalattól és a Várpalotai Szénbányáknál helyezkedett el géplakatos és hegesztő állásban. Természetesen, mint tartalékos kiképző tisztet innét is időnként katonai szolgálatra hívták.

-62-

1962-ben Menci az Inotai Alumínium-Kohó üzemorvosi rendelőjéhez került üzemi ápolónőnek. Egy év múlva szívinfarktust kapott és 1964-ben lerokkantották.

Ugyanebben az évben az inotai ház és körülötte még 8 ház megsüllyedt, falak megrepedtek. Kiderült, hogy alábányászott terület. Az Építőipari Vállalat életveszélyessé nyilvánította és 6 hónapra a ház lakóit kiköltöztették. Ez idő alatt aláducolták és alábetonozták az épületet (a többi épület kevésbé sérült, ott is alábetonozták az épületet) s visszaköltözhettek Fenyvesiék.

1965-ben Csöpi férjhez ment Németh János vegyész mérnökhöz, aki az Alu.kohó üzemvezető mérnöke. Csöpi közgazdasági technikumot végzett Székesfehérváron. A kohónál vegyelemző munkát végez. Három napig tartó nagy lakodalmat tartottak Menciék az inotai családi házban. Edényeket a háztartási boltból kölcsönöztek. A süteményeket egy héttel a lakodalom előtt el kezdték sütni. Főzést a rokonság asszonyai felváltva végezték. A lakodalom első napján reggel "Rozi nénye" fiai Pali és Gyula muzsikált a főző asszonyoknak. Utána fogadott zenekar váltotta őket. Ha valaki elfáradt a mulatásban , a padlásra matracok voltak téve. ott pihenhetett. Télen volt a lakodalom, december végén. Enyhe idő volt akkor. 84 vendégre terítették. A 3 szobás lakást teljesen kiürítették, csak néhány fekhely, asztalok, székek maradtak. A szomszéd garázsban volt a bútor. Saját garázsban is fekhelyek voltak, pihenő a gyermekek részére. A fürdőszobában volt a mosogatás. Egy szobát teljesen kiürítették a táncolók részére. A menyasszonytánc is ott volt.

A nagymama és nagyapa már nyugdíjasként vettek részt az unoka esküvőjén. Varga Imre 1955 szept. 1.-én, 27 évi bányász munka után nyugdíjba ment. 1973-ban: 1239.-Ft volt a nyugdíja, azonkívül 68.-Ft háztartási pótlék és kivételes ellátás címén 393.-Ft (mint régi szakszervezeti tag, kapta az utóbbit) . Összesen 1700.-Ft-ot.

Házasságuk 50. évfordulóját nagy családi összejövetellel ünnepelték. A gyerekek meghívót küldtek szét a széles rokonságnak.

A fénykép az ünnepségen készült. A falon a házasságkötésük idején készült fénykép látható.

Az asztalnál: Marcsa átvette Manci lányától a virágcsokrot.

A testvérek 1970-ben. Balról, jobbra: Örsike, Marcsa, Annus, Zsuzsi, Rozi.

A testvérek férjei. Valamint a jobb oldalon Manci férje Fenyvesi Gyula.

Teri 1960-ban készült fényképe.

Esztiről nincs fényképe a testvéreknek.

Juliskáról 1926-ban készült ez a fénykép.

Menciék 1972-ben telket vásároltak Borgátán, mert évek óta derékfájással bajlódott Gyula és a család többi tagja.

Előzőleg trabantjukkal Bükkfürdőre igyekeztek s egy felhőszakadás Borgátán marasztotta őket. A meleg fürdőt kipróbálták és jónak találták. Kiderült, hogy a fürdő közelében parcellázzák a telkeket. Prospektusokat hoztak haza és sok palotai – főleg bányászok – olcsón vásároltak telkeket. Ölenként 35.-Ft-ért. Zsuzsiékkal szomszédos telket vettek és mindketten önerőből építettek rá kis nyaralót.

Kép!

A palotai bányászok nyaralói Borgátán. Zsuzsiék és Menciék kőépülete egymás mellett. Menciéknél a földszinten 2 kis szoba, 1 nappali helyiség és főzőfülke. A manzard még nincs készen.

1974-ben az inotai házon ismét repedeztek a falak. Újra életveszélyessé nyilvánították. Ekkor 2 szobás lakást kaptak a Kálvária dombon a Szabolcska utcában.

10 évig pereskedtek a bányával, mert nem akarta elismerni, hogy az alábányászás miatt süllyed az épület. Addig ügyvéd nélkül folyt a per, míg a legfelsőbb bírósághoz fordultak és ügyvéd segítségével sikerült kideríteni az igazságot. Kártérítést fizetett a bánya, ők pedig 1980-ban 2 szobás összkomfortos lakást kaptak a Honvéd u. 4.sz. emeletes épületében, míg az inotai házat ismét helyre nem hozzák.

Időközben Gyula 1978-ban infarktust kapott s nyugdíjba ment. Infarktus nagyon súlyos volt. Azóta évente Balatonfüredre jár gyógykezelésre és ellenőrzésre.

Balatonfüreden Csöpiékkel közösen vettek egy lakrészt az Arad utcában, melyet 1987-ben eladtak s az árát az unokáknak adták. Ugyanis Csöpiéknél 2 fiú született: Zsolt és László. A fiatalabb: Laci a székesfehérvári Közlekedésgépészeti Szakközépiskolába jár. Az idősebb: Zsolti, Balatonfüreden tanult a Kertészeti Szakiskolában; a Mezőgazdasági, Szőlészeti és Borászati szakon. Érettségi után nem a szakmájában, hanem a MAHART-nál helyezkedett el. Ugyanis a Németh nagypapa hajós kapitány volt Siófokon. Ő helyezte el Zsoltit, az egyik katameránon, majd a Beloiannis hajón. Jelenleg is az utóbbin dolgozik. Siófokon ismerkedett meg Torizs Judittal, aki Közgazdasági technikumot végzett és a MAHART könyvelője. 1987.ápr.17.-án házasságot kötöttek. Nagyszabású hajós esküvő volt, mely a következőképpen zajlott: Közeli rokonság délelőtt a lányos háznál gyülekezett (Siófok Vasváry Pál u. 17.) . A hivatalos tanácsi esküvő délelőtt volt, csak a tanúk voltak jelen. A templomi (ref.) esküvő délután ½ 4 órakor. Addigra összegyűlt a násznép és a kikötőbe ment, ahol a kikötő öbölben a Füred nevű katamarán feldíszítve várta őket. A hajó földszinti fedett részében, az anyakönyvi-vezető előtt ismét elmondták a délelőtti esküt ünnepélyes keretek között.

Mivel Zsolti KISZ titkár volt a MAHART siófoki szervezete rendezte az esküvő hajón tartott részét. A kapitány jelenlétében zajlott az esküvő és a KISZ ajándékának átadása. A hivatalos rész befejezése után a hajó sétaútra indult a násznéppel és az anyakönyv-vezetővel. Egy kört tett a Balatonon. Utána a MAHART parti éttermében volt a 100 személyes vacsora, és a további szórakozás. 5 tagú jazz zenekar szórakoztatta a násznépet Aki közben pihenni akart 6 szoba állt rendelkezésre. Reggel 8 óráig tartott a mulatság.

A fiatal pár szakszervezeti beutalóval Sopronba ment nászútra. Zsolti ebben az évben is a Beloianis hajón dolgozik, mint fedélzetmester.

Kép

A nem mindennapi esküvőről nagyon sok fényképfelvétel készült, többek között a Balaton partján is.

Menci sokoldalú, érdekes egyéniség. Élete folyamán sokat próbált szegénységből s a jobb anyagi körülményekből egyaránt. Talpraesett, a jég hátán is megélő természete mellett szeret álmodozni. Száznál több saját költeménye van.

Egy, a sok közül:

”Megjött a hideg tél”

Itt van már a fagyos tél,
Esik a hó, fú a szél,
Zörgeti az ablakot
Egy kis meleget adjatok!

Fázol, kicsi madárka?
Gyere, repülj a szobámba!

Itt van ám csak jó meleg!

Enni is adok neked.

Megosztom az ágyamat,

Betakarom lábadat.

Hogyha szépen csicseregsz,

Cukrot is adok neked.”

Egy füzetbe összeírta azoknak a népdaloknak, nótáknak, operett daloknak a szövegét, melyeket ismer. Saját szórakozására és a családi, baráti körben énekelgetnek belőle. Unokáinak sokat mesélget az ő gyerekkoráról és sokat segített ált. iskolás korukban a fogalmazásokban. Rengeteg hiedelmet, palotai és környéki babonát, népszokást ismer. Jelenleg férjével az inotai, megrokkant ház kijavításán fáradoznak. Főleg Gyula csinálja ezt a munkát lassacskán, Mancsi pedig a kertben dolgozgat, mert az összkomfortos lakásban csak addig maradhatnak, míg az inotai beköltözhetővé válik.

MANCI TESTVÉREI ÉS A LESZÁRMAZOTTAIK

Bözsi: (1928-1988) Férje Simon József bányász. Ő is meghalt már. Két gyermekük született: József, esztergályos. Felesége Müller Ildikó. Gyermekük nincs, elváltak. Másik gyermekük Márta. Az Iparitanuló Intézetben titkárnő. Férje Kerekes István autószerelő. Szorgalmas emberek. Saját házban laknak, melyet majdnem teljesen maguk építettek, a szakipari munkákon kívül. Egy kislányuk van: Gabriella.

Ilonka: (1930-) Férje Somogyi Béla bányász. Nagyon szeret méhészkedni. Két gyermekük van. Ilona; férje Barna Mihály bányász. Zita nevű kislányuk van. Ilonkák másik gyermeke; Béla bányalakatos. Felesége Zotov Rozália. Két gyermekük van: Béla és Anita.

Laci: (1932-1982) lakatos volt. Infarktusban halt meg. Felesége Pool Emília. Gyermeük László gépipari technikumot végzett. Felesége Tóth Márta. Egy gyermekük Bernadett, ált. iskolás.

Kép

Marcza és családja 1970-ben.

Kép

Bözsiek családja

Kép

Ilonkák családja

FERI

A legidősebb testvér: Örsike legidősebb gyermeke Opálka Ferenc, a Feri. Két éves volt, amikor szülei Sárszentmihályról Várpalotára, édesanyja szülői házába költöztek: a nagypától örökölt hátsó szobába. Az első szobában Léni néni lakott férjével. A konyha közös volt. Beköltözésük után néhány héttel megszületett Opálkák második gyermeke Józsi 1923 jan.26.-án. Aztán szinte 2 évenként szaporodott a család. 1928-ban Lajoska született, aki 1 éves korában meghalt. János 1930-ban, Erzsébet 1932-ben, Magdi 1935-ben, Imre Károly

1937-ben született. Édesapa a bányánál volt téglagyári munkás. Szakképesítése nem volt és írni, olvasni sem tudott. De türelmes, jó ember volt, mind a munkahelyen, mind a családban. Szeretett mesélni. A ház hosszában végighúzódnó gádor (tornác) árnyékában üldögélve mesélt a gyerekeknek, télen pedig a konyhai kemence körül ülő gyereksereg hallgatta áhítattal a meséket, katonatörténeteket egyaránt. Legszívesebben az 1. Világháborús katonai élményeket mondta el.

A kereset igen kevés volt s ahogy nőtt a család, egyre több kellett. Napszámba is eljárt szabad idejében. Ügyesen font szakajtó kosarakat, de csak a család szükségletére. Eladásra nem. Örsike mosást vállalt, napszámba is eljárt, amikor tehetett. Baromfiak, disznó is volt a háznál. A konyhakert Léni ángyival közös volt.

Marcskáék után nem sokkal, kb. 1930-ban Örsikéék is pünkösdis vallásra tértek. Ők egy darabig igen, aztán kevésbé tartották a szigorú vallási előírásokat.

A gyermekeket rendszeren járaták óvodába és iskolába. Feri még egészen kicsi volt, óvodába járt, amikor a szabadkéményes ház kéménye egy nyári napon ledőlt. Ekkor Opálkáék leválasztották a nagy konyhát és két kisebb konyha lett, de ekkor már nem szabadkéményes, hanem füstcsővel ellátott rakott tűzhely szolgált a főzésre. Később csikósparheltre cserélték. Opálkáék oldalán kemence is volt a konyhában. Így két különálló 1 szoba , konyhás lakás lett a házban.

Feri óvodás korában ismerte meg későbbi feleségét. Természetesen ekkor még sem a szülők, sem a gyermekek nem gondoltak erre. Kósa Mária szülei meszesek voltak. A szülők testvérei is mézsfuvarozással foglalkoztak. Mária testvérei már nem. Egy kovácmester, egy bányász, egy pedig erdész, aki Hajmáskéren lakik. A többiek Palotán.

Kósa Mária szülei a Tési utcában (ma Rákóczi u.) laktak, mely a Téglá utcával kb. párhuzamos volt (ahol Feriék laktak). Iskolás korukban együtt őrizték a libákat a közeli Kishegyen. Mindkét család eladásra is hizlalt libákat.

Gyerekkorában Feri szívesen kiment a palotai vásárookra, mert gyakran segített az árusoknak rakodásnál, eladásnál stb... és ezért fizetségül mindig kapott valamit. Ringlispilnél több társával hajtották a hintát, ezért minden 10.-nél ingyen felülhettek rá, ez volt a fizetség. Emlékezett azokra a bazárárusokra, akiknél minden darab ára 24 fillér volt. Az árus így hirdette portékáját nagy hangon kiabálva: *„Akár kicsi, akár nagy, huszonnégyér' itt minden darab! Huszonnégyér' darabját, amelyiket választják, huszonnégyér' minden darabot!”*

Iskolában közepes tanuló volt. A 6 elemi iskolát a r.k. fiú iskolában járta. Szomszédjukban lakott Patonai bognármester, akihez gyakran átjárt. A mesterség nagyon megtetszett Ferinek, bognár inas szeretett volna lenni, de szülei nem engedték, hanem Antal János földműveshez adták családnak. 13 évesen 1 hónapra 5,- Pengő fizetést és kosztot kapott. Kb. 1 ½ évig volt Antaléknál. Utána Ott Kálmán kőműveshez adták segéd munkásnak. 16 évesen a bányához ment csillésnek.

Kép

Feri 19 éves korában.

Fiatalkori szórakozásai a kukorica- és tollfosztók voltak. Azonkívül a "Jó szerencsét!" Olvasóköri rendezett bálok. A borbála-napi bálokra emlékszik legszívesebben, mert ilyenkor nagy ünnepek voltak délelőtt és délután, este pedig bál.

A 2. világháború alatt teljesített sorkatonai szolgálatot. Fél éves kiképzés után a frontra került. Mármároszigetnél aknákat telepítettek s az egyik fölrobbant. 1944 aug. 20.-án Feri ekkor a térdébe szilánkot kapott. Ungváron volt kórházban, majd ismét a frontra vitték. A háború végén, már civilben hazatérőben voltak, amikor Győrnél orosz fogságba esett, társaival együtt: 1945 ápr. 3.-án. Sevastopolban volt hadifogoly, ahonnan 1947. aug.9.-én ért haza. Aug. 8.-án Debrecenben jelentkezett az alábbi igazolvány szerint.

Kép

Kép

Hazatérésekor a fenti irat szerint gyorssegélyben részesült.

Nem sokkal hazajövele után aug. 15.-én nagy ünnepség volt Várpalotán, : az új harangot akkor húzták fel a r.k. templom tornyába.

1945-ben Léni ángyi második férje is meghalt. Utána őt is Opálkák gondozták és anyagilag segítették, mivel nem volt nyugdíja. Bölcsékhez járt varrni és a háztartásban segíteni. Ángyi a gondozásért az ő házrészét is Opálkákra íratta, azaz eltartási szerződést kötött velük 1946.júl.15.-én.

Másolat

Eltartási szerződés.

Mely egyrészeől Gudics Istvánné szül. Sanda Magdolna várpalotai lakos, másrészeől pedig Opálka Ferencné szül. Nagy Erzsébet várpalotai lakosok között alulírott napon és helyen a következő feltételek mellett kötöttett:

1. Gudics Istvánné szül. Sanda Magdolna az alább részletezendő jogcímen tulajdonul adja a várpalotai 1571 sz. betétben A.I.-1-3 sorsz.1335 hrsz. kert a Beltelekben 57 öl, 1337 hrsz. udvar a Beltelekben 100 öl, 1338 hrsz. ház a Beltelekben 15 öl kiterjedésű ingatlant Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet várpalotai lakosnak.

2. Alulírott Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet ezennel kötelezettséget vállalok aziránt, hogy Gudics Istvánné sz. Sanda Magdolna várpalotai lakost holtáig eltartom, gyógyítatom, ruházom, és halála után pedig tisztességes eltemettetésben részesítem a fenti juttatás fejében.

Alulírott Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet a fenti ingatlan juttatást a maga részéről elfogadja.

Gudics Istvánné sz. Sanda Magdolna ezennel feltétlen beleegyezését adja abba, hogy a tulajdonjog a nevéen álló és a várpalotai 1571 sz. betétben A.I 1-3 sorsz. 1335, 1337, 1338 hrsz. sz. alatt felvett ingatlanokra minden további megkérdeztetése nélkü bekebeleztessek Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet várpalotai lakos javára.

4. Alulírott Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet ezennel feltétlen belegyezésemet adom abba, hogy a várpalotai 1571 sz. betétben A.I 1-3 sorsz. 1335, 1337, 1338 hrsz. sz. alatt felvett ingatlanokra a holtig tartó haszonélvezeti jog, eltartás, ruházás, gyógyíttatás, és eltemettetés kikötményi joga Gudics Istvánné sz. Sanda Magdolna javára bekebeleztessek.

5. Gudics Istvánné sz. Sanda Magdolna halála után megmaradó összes ingó vagyonomat Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet várpalotai lakosnak hagyom tulajdonjogul.

Alulírott Gudics Istvánné sz. Sanda Magdolna és Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet kijelentik, hogy a fenti juttatásokat kölcsönösen elfogadják és felajánlják.

6. Jelen szerződés készítésével és a tulajdonjog átírásával járó költségek valamint jelen szerződés után kivetendő vagyonátruházási illeték és pótlékok Opálka Ferencné sz. Nagy Erzsébet kötelezettségei.

Alulírott ügyletkötő felek büntetőjogi felelősségünk tudatában kijelentjük, hogy valamennyien magyar állampolgárok vagyunk.

Felolvasás után helybenhagyva aláíratott.

Várpalotán, 1946. július 15.-én.

Tanú

Szerződő felek:

Kiss Ferenc

Gudics Istvánné sz. Sanda Magdolna

Kiss névíró

tanú és névíró

Opálka Ferencné Nagy Erzsébet

1948. jan. 31.-én Feri feleségül vette Kósa Máriát. Esküvői tanuk: Lohner János és Kósa Károly voltak. Lakodalom az Opálka házban volt. A legszűkebb rokonság vett részt, így is kb. 40 en voltak. Tangóharmonikás zenekar muzsikált. Jó hangulat volt, Léni néni a borosüveggel táncolt.

Esküvő után a fiatal pár Léni ángyi szobájában lakott, ő pedig a konyhában aludt. 1948. nov. 1.-én a felsőmajori bányászházakban kapott 1 szoba, konyhás lakást.

Feri továbbra is a Bányánál dolgozott. Elvégezte a dolgozók iskolájában a 7.-8. osztályt, aztán a vajúrkiskolát. Ezután vajúrként, majd a lőmesteri vizsga után lőmesterként dolgozott a Várpalotai Szénbányánál. Néhány évvel később vajúroktatói tanfolyam után vajúroktatóként működött, majd 1952-1955-ig függetlenített munkavédelmi felügyelő. 1955 után ismét vajúrként dolgozott 1974-ig, amikor nyugdíjba ment.

Kép

A vajúrtanfolyam oktatói és hallgatói a vizsga után 1949-ben.

Feri az álló sorban jobbról a 2.

1953-ban a Főtéren épült emeletes épületek egyikében 2 szobás komfortos lakást kaptak, 1954 óta pedig a Rákóczi telepi kertes bányászházak egyikében laknak Zsuzsiékhoz közel. 1959-ben megvásárolták a lakást és kissé átalakították. Zsuzsiék is akkor vették meg.

Időközben 1956-ban októberben sok szenvedés után végbélrákban meghalt Feri édesapja. Édesanyja nagyon kevés özvegyi nyugdíjat kapott s a bányánál takarítónőként helyezkedett el.

Feriéknek 1949-ben született Mária nevű kislányuk, 1953-ban Ferenc nevű fiúk. Ő a szülőkkel lakik ma is. Esztergályos az Aknamélyítő Vállalatnál. Mária, Sándor József műszerészhez ment feleségül. Kétszintes családi házat építettek a Gagarin utcában. Két gyermekük van: Anita és Szabolcs. Mindketten általános iskolások.

Kép

Feri és családja 1958-ban.

-81-

Kép

A Rákóczi telepi Bokányi u. XI/. e.sz. alatti lakás előtt Örsike, a legfiatalabb fiú: Karcsi is Feriék.

Feri szorgalmas és lelkiismeretes munkájával több jutalmat és kitüntetést kapott. Elmondta, hogy a Várpalotai Bányánál 1951 óta kapnak hűségjutalmat azok a bányászok, akik 5 évnél régebben dolgoznak a Bányánál és nem volt igazolatlan mulasztásuk. A fizetés 5%-át, 10 év után a fizetés 10%-át kapták minden évben a föld alatt dolgozók. A külszíniek 3%-ot kaptak.

Több alkalommal kaptak meleg vizű fürdőhelyekre üdülőjegyet, mivel Ferit sem kerülte el a bányászbetegség: a derékfájás.

Az öreg szülői házat 1974 júl. 8.-án a város kisajátította. A ház és a telek helyén 60 férőhelyes óvoda épült. Örsike a Schönherz u. 5.sz. alatti emeletes épület földszintjén kapott 1 szobás, komfortos lakást. Itt élt 1988-ban bekövetkezett haláláig.

-82-

kép

Opálka Feri és felesége, valamint Opálka Magdi és férje egy hévízi kiránduláson.

kép

Örzsike a szülői ház bejárata előtt. A képen jól látni a két konyha bejáratát. A fénykép 1970-ben készült.

-83-

Feri nyugdíjazása után kazánfűtő tanfolyamot végzett és jelenleg is a Szakmunkásképző Intézetben kazánfűtőként dolgozik. Mindezt nemcsak azért teszi, mert szeret tevékenykedni s míg bírja hasznosítani akarja munkaerejét, hanem – sajnos – anyagilag is rákényszerül az alacsony nyugdíja mellett. Néhány évvel ezelőtt súlyos műtéten esett át, (máján tályog volt), de erős szervezete kiheverte a súlyos betegséget és ismét dolgozik. Gyermekeivel és a közelben lakó Zsuzsival tartják legszorosabban a kapcsolatot. Testvérekkel ritkábban találkoznak, mivel csak Magdiék laknak Várpalotán, a többiek más faluban, városban.

FERI TESTVÉREI ÉS LESZÁRMAZOTTAIK

Józsi 1923-1987-ig élt Várpalotán. Kőműves mesterséget tanult és ő is a bányánál dolgozott kőművesként. Felesége Szeivolt Erzsébet. Gyermekük: József, aki szintén kőműves. István foglalkozása ács, felesége Kőműves Irén. Egy gyermekük van István. László: szobafestő Ósiben lakik, felesége Huber Hedvig. Anikó: varrónő. Jelenleg a mentőállomáson takarít. Férje Farkas Tibor.

János 1930-ban született. Több munkahelye volt. Legtovább a Bányánál dolgozott. Első felesége Imecs Júlia akitől elvált. Második felesége Komjáti Gizi. A két asszonytól 6 gyermeke van. A második felesége anyácsa pusztára való, Komárom megyébe. Nyugdíjazásakor János is ott telepedett le.

Bözsi 1932-ben született. Bauer László bányászhoz ment férjhez. Sárkeszin szép családi házat építettek. A férj jelenleg Székesfehérváron az Ikarus Gyárban dolgozik. Egy gyermekük Erzsébet, Fülöp Gyula tűzoltóhoz ment férjhez. Sárszentmihályon építettek családi házat. Három gyermekük van: Gyula, László és Róbert. Mindhárman még ált. iskolások.

Magdi 1935-ben született. Moór József lakatoshoz ment férjhez. Várpalotán 2 szobás komfortos tanácsi lakásban laknak. Magdi őrzi jelenleg is az Opálka család iratait, mely Örsikénél volt, annak haláláig. Egy lányuk van Magdolna. Férje Demeter Imre sofőr volt. 1982-ben vonat gázolta el. Náluk egy ikerpár Zsolt és Mónika, valamint egy kisfiú van: Krisztián. Mindhárman ált. iskolások.

Imre Károly: 1937-ben született. Kőműves szakmát tanult, aztán a bányánál dolgozott egy ideig. Utána ismét kőművesként, jelenleg is. Szolnokon laknak. Felesége Szalai Erzsébet, meghalt. Erika nevű lányuk, Hőgye Gyula gépk. vezető oktató felesége. Náluk is egy gyermek van: Marianna, iskolás.

VÁRPALOTA ÉS KÖRNYÉKÉNEK HIEDELMEI, BABONÁI, SZOKÁSAI, MELYEKET A CSALÁD TAGJAI ISMERTEK

Nagypénteken nem szabad befűteni, csak akkor, ha már több kémény is füstöl.

Boszorkánytól megvéd, ha a söprűt keresztbe tesszük az ajtón, vagy egy nagy kést szúrunk az ajtófélfába.

Kenyérruhát kell a kilincsre kötni, hogy a kulcslyukon be ne lásson a boszorkány!

Dörgés, villámlás ellen szentelt barkát kell a tűzre tenni!

Elveszett állat hazajött, ha az ajtó mögé tették a nagykést.

Újévkor nem szabad varrni, mert a tyúkok fenekét bevarrják és nem tojnak.

Ha a kapun kívül visszamegy valaki, nem lesz szerencséje!

Ha fekete macska átfut valaki előtt az úton, nem lesz szerencséje.

Péntek, szerencsétlen nap.

13 szerencsétlen szám.

Újévkor baromfit nem szabad főzni, mert a szerencsét elkaparja!

Tükörtojás szerencsétlenséget hoz.

Ha lány töri el a tükröt, 7 évig nem megy férjhez!

Asztal sarkára lányt nem szabad ültetni, mert nem megy férjhez!

Akinek összeér a szemöldöke, az szemmel tud verni. Hipnotizálni is tud!

Ha kisgyermek nehezen gyógyult a betegségből, akkor vasalószénből főzetet készítettek s a beteg részt bedörzsölték vele. A maradék szenesvizet a szoba sarkába öntötték. A maradék

szenet, pohárral letakarva szintén a szoba sarkában kellett tartani, legközelebbi főzetet ebből készítették. Szemmel verésnél is alkalmazták.

Szilveszterkor, annyi pogácsát tettek a tepsibe, ahányan éltek a családban. Mindenkiét megjelölték és a tetejébe tollat tűztek. Akinek a tolla a legjobban megégett, az hal meg először.

Ha jól dolgozott valaki, azt mondták: „ Megérdemli az ebédet!”

„Aki nem dolgozik, ne is egyék!”

„Ki a seggit emelinti, az a száját nyalintja!”

Cserép leesett, valaki meghal a családban!

Ha a test bármely részén nehezen gyógyuló kellés volt , azt éjfélkor egy keresztútnál zsebkendővel meg kellett nyomni és a zsebkendőt eldobni.

Babonás történetek

Bözsiék lakodalmán egy égetett cserép tál darabokra esett szét, az asztalon anélkül, hogy valaki hozzáért volna. Teri nénye felkiáltott: „Jézus, Mária ez nagy szerencsétlenséget jelent!”

Két hét múlva Teri nénye 9 éves kisfiát elütötte egy autó és meghalt.

Kárász meszes fia leesett a lóról. A nagy ijedségen kívül nem lett más baja de sokáig nem tudott szólni. Kérték a szomszédot, hogy öntsön ónyát (ólmot). Amikor a hideg vízbe öntötték, meglátszott a kocsi és ló formája, de még a gyerek is. Most már biztosak voltak, hogy ettől az estétől ijedt meg a gyerek. Meg is szólalt mindjárt.

A Kossuth utcában volt a Rheinék vegyes boltja. Zsuzsinak meghagyta a rokonság, hogy nem menjen oda, mert az öreg Rheinné boszorkány és valami bajt csinál. Zsuzsi nem hitte és átment vásárolni. Azon az éjjelen arra ébredt, hogy valami nagyon nyomja a mellkasát. Felült az ágyban, akkor meg a kredenc ajtó magától kinyílt. Zsuzsi nem mert mozdulni és szólni sem. Aztán lefeküdt és reggelre ismét csukva volt a kredenc ajtaja.

Egy ismerős ember, aki a szélső utcában lakott, este későn ment hazafelé és az úton keresztben talált egy fatörzset. Nem lépte át, hanem kikerülte. Mögötte megszólalt a fatörzs: „Szerencséd, hogy nem léptél át, megmaradt az életed!”

Két fiatalember hagymát akart lopni egy bekerítetlen kertből. Lehajolnak, hogy kihúzzák, de nem sikerült. Az ablakból egy öregasszony látta és elzavarta őket, de nem tudtak mozdulni, mert a boszorkány megbabonázta őket.

Két ismerős ment hazafele. A két temető közötti úton megszólal az egyik: „Mit csinálnak ilyenkor a halottak?” Az első temető felől hallatszik egy hang: „Kik ülnek, kik állnak, kik a síron pipálnak.” Erre gyors futásnak ered a két ember, mert az egyik sír felől füst látszott.

A kocsmában mulatott két mesterlegény. Mindkettőjük előtt kötény volt. Egyikük igen bátor legény volt és abban fogadtak társával, hogy éjfélkor kimegy a temetőbe és onnan ide hoz egy fejfát. A másik nem hitte. A legény kiment a temetőbe, behozta a fejfát a kocsmába. A fogadást megnyerte. De a fejfát vissza kellett vinni. Ez meg is történt. Hanem amikor a fölbe tűzte a fejfát, odatűzte vele együtt a kötényét. Azt hitte, hogy a halott megharagudott rá és lehúzza. Ott szörnyet halt a legény.

Léni nénit egyszer megijesztette, megkergette egy kígyó. Ha vonalat húztak előtte a földön, azonnal elszaladt onnan.

Léni néni idős korában nem mert a szobában aludni, mert azt mondta, hogy ott éjjel folyton szellemek járnak. Hallja a suhogást, kaparást. Kint aludt a konyhában.

Szokások

Bevonulás (katonának) előtti napon nagy mulatás. Lohner Jani cigányzenekarral ment az állomásig. Ittak is, és többet nótáztak.

Lányos házaknál májusfát állítottak. Május végén kitáncolták a májusfát. Kocsmáknál is volt májusfa.

Ha a fiatalember háztűznézőbe ment, pókhálót kért a megsérült ujjának gyógyítására. Ha gyorsan kerítették, esetleg a szék aljáról pókhálót, a fiatalember nem vette feleségül a lányt, mert nem tartják tisztán a lakást.

Lakodalmi bolondságok közé tartozott, menyasszonytánc előtt lehúzni a menyasszony egyik lábáról a cipőt titokban.

Evőeszközt elvenni a házaspártól a lakodalomban. Vagy egy kanalat kaptak ketten. Húshoz csak kést. Rendszerint zsebben volt a másik, ha számítottak erre.

Mielőtt a házba léptek, az ajtóban keresztbe tették a seprőt. Ha a menyasszony elveszi és helyére teszi, akkor rendes asszony lesz belőle. Ha csak átlépi, akkor rendetlen.

Menyasszonytánc végén, ha a vőlegény pénze elfogyott, valaki még tett a tányérba. „Még eladó a menyasszony!” Akkor a vőlegénynek szegyen szemre kölcsön kellett kérnie, hogy kiváltsa a menyasszonyt. Rendszerint az anya segítette ki, hogy ne maradjon szegyenbe.

Ha a vőlegény magára hagyja, ellopják a menyasszonyt.

Tréfás nászajándékul; egészen kicsi játék pólyás babát sok papírba és dobozokba csomagolnak s a menyasszony bontogatja.

Étkeknél rigmusokat mondanak; „ Itt hozom a finom paradicsom mártást, amitől a vőlegény a menyasszonyra felmász.”

A keresztelő előtt 1-2 nappal a keresztszülő komatálat visz. Az ebédet a keresztelő napján az anya családja adja a keresztszülőknek, akik ilyenkor adják át az ajándékot.

Szülés utáni időben a testvérek, rokonok látják el a családot és az anyát. Anya csak könnyű ételeket ehet; madártej, borleves, csirkehús, sütemény... A szülésznő 1 hétig minden nap jön, gyereket fürösztetni, anyát ellátni. Akinek nem volt hozzátartozója, aki főzön a családra, az apácáknál 1 hétig ingyen ebédet kapott.

JEGYZET

1. Utcanevek csak 1874-től vannak. Téglá utca, majd Mátyás kir. utca nevet kapta 13. , 15. számot.
2. A lezármazottak által megőrzött hagyatéki irat teljes szövegének másolata a következő oldalon olvasható (92.o).
3. Faller Jenő: Adatok Várpalota történetéhez (Egyházmegyei könyvnyomda Veszprém 1936) A palotai Sárvíz lecsapolása című fejezet. 18-21. oldal. Veszprém megyei Múzeum adattárából.
4. Fényes Elek: Magyarországnak s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota. 1841. I. kötet 76.old.
5. Faller Jenő: Inota község monografiája. (Vörösmarty nyomda Székesfehérvár 1934) 27.oldal.

6. Ila Bálint-Kovacsics József: (Akadémiai kiadó 1964) 393. old.
7. Az egyajtós szekrényt nevezték Várpalotán és környékén ómáriumnak, almáriumnak.
8. Sublóthoz hasonló alacsony fiókos szekrény, melynek felső fiókjának elejét le lehetett nyitni s asztalként, tálalóként, íróasztalként használni.
9. Lécekből összeszerelt tepsiféle, benne szalmazsák. Gyerekek alvóhelye. Nappal az ágy alá tolták.
10. Nagy Albert 1917. jan. 11.-én Hajagos pusztán született. Szülei 1920-ban kerültek Réti pusztára uradalmi cselédnek. Ők az út bal oldalán levő házak egyikében laktak. Azt is elmondta, hogy a Nagy család elköltözése után a „Görbe ház” lett a pásztorház, az egyenes a csőszház. Jelenlegi lakása: Pétfürdő Mikes K.u.4. A Péti Nitrogénműveknél dolgozott. Nyugdíjas.

Másolat (2.sz jegyzet)

142.III.1902. Várpalotán 1888 évi január hó 23-án végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt özv. Vojtár Ádámné szül. Füsni Julianna várpalotai volt lakosok hagyatéki ügyében a Veszprémi kir. járásbíróaságtól az 1902.45.sz. végzéssel nyert megbízás alapján.

Végzés

A rendelkezésre álló adatok alapján ifj. Hajós János lakhelyének ismeretlensége folytán saját kezeihez kézbesíthető idézvényel megidézhető nem lévén az 1894.évi XVI.trv.54 §-a alapján a hagyatéki ügy tárgyalására határnapul 1902 évi Június hó 28-ik napjának délelőtti 9 óráját tűzöm ki.

Veszprémbe, közjegyzői irodámba, hová és mikorra

1. Nagy Lajos
2. Nagy Károly

3. Hajdú András
4. Hajdú Rozália férj. György Mihályné
5. Hajda Mihály kkoru
6. Hajda János

várpalotai

lakosokat jelen végzés kézbesítésével s az elmaradás törvényes következményeire, s ez ügyre vonatkozó összes irataik elhozására való figyelmeztetéssel.

Hajdú János ismeretlen tartózkodású örököst pedig hirdetményileg megidézem.

Az 1-2, alattiakat különösen azzal, hogy a hagyatékul megjelölt s az adóhivatalban kezelt 29 korona 38 fillér vonatkozó bírói beutaló végzést s egyéb iratokat magukkal hozzák.

Veszprém 1902. március. hó 8. napján.

P.H.

Kenessey Móricz

kir. közjegyző

-93-

11.

kép

12. Ezt az iratot, illetve másolatot Moórné Opálka Magdolna őrzi.

13. Az eredeti fénykép Opálka Ferenc tulajdonában.

14. Iskolaidő alatt is elküldték boltba. Legtöbbször nyelvtan órán ment el, ezért a nyelvtant nem nagyon tudta.

15. Szabó Józsefnek 1942. nov.24.-én frontról, édesanyjának írt tábori lapjának mindkét oldala fénymásolatban. A feladó Török József, mert sok Szabó József volt abban a szakaszban, így édesanyjának leánykori nevére jöttek a levelek.

kép

-94-

15

kép

16. Szabó József munkakönyvének első lapjai

kép

-95-

16 Szabó József munkakönyvében a nyugdíjazás utáni munkahelyek bejegyzései.

kép

kép

-96-

17. Varga Imre munkakönyvének fedőlapjai

kép

-97-

18. Varga Imréné nevére kiállított betétkönyv fedőlapjai
kép
19. Eredeti neve Szilfás major volt, mivel a mai autóbusz-állomás helyén lévő agyagbányát szilfák vették körül több sorban, ritkás kis erdőt képezve. Szilfás-ból később szilvás lett. Az információt Bátor Imrétől kaptam, aki az Úrbéres Közbirtokosság Legeltetési Társulatának vezetőségi tagja volt. Ma nyugdíjas MÁV dolgozó.
20. Katamarán: kettős törzsű gyorshajó.
21. Szent Borbála a bányászok védőszentje. (dec. 4.) 1945-ig ez a nap volt a bányászok legnagyobb ünnepe. E napon az istentisztelet után a bányász fúvózenekar hangjai mellett vonult a nép a „Jó Szerencsét” Olvasókördbe, ahol az ünnepi beszéd és szavlatok után minden bányász kapott 1kg. húst, 1l. bort, 1 napi keresetét pénzben és minden gyermeke részére 1 öltözet ruhát. Délután kultúrműsor, majd reggelig tartó bál. 1945 óta szept. első vasárnapja a bányásznapi. E napon osztják a hűségjutalmakat, kitüntetések.

IRODALOM, FORRÁSOK

Faller Jenő: Adatok Várpalota történetéhez (Egyházmegyei könyvnyomda Veszprém 1936)

Faller Jenő: Inota község monográfiája (Vörösmarty nyomda Székesfehérvár 1934)

Fényes Elek: Magyarországnak s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota. 1841 I.kötet.

Fodor Sára: Várpalotai Ifjúsági- és Úttörőház múltja (Kézirat)

Fenyvesi Gyuláné, Moór Józsefné, Szabó Józsefné, Opálka Ferenc által őrzött iratok és fényképek.

Ile Bálint-Kovacsics József: (Akadémiai kiadó 1964)

Magyar Néprajzi Lexikon (Akadémiai kiadó Bp. 1980)

R.k. plébánia

Veszprém megyei Múzeum adattárs

Veszprém megyei Levéltár

ADATKÖZLŐK

Bátor Imre nyugd. MÁV tisztv.	szül.1915	Vp.
Martos F.u 7.		
Fenyvesi Gyula nyugd. Bánya dolg.		
Honvéd u.4.		
Fenyvesi Gyuláné nyugd. e.ü.dolg.	1922	
Honvéd u.4.		
Nagy Albert nyugd.		1917
Pétfürdő Mikes K. u.4.		
Moór Józsefné nyugd.		1935
Batsányi u. 2.		
Opálka Ferenc nyugd. bányász	1921	
Bokányi u.XI/e		
Opálka Ferencné htb.		
Bokányi u.XI/e		
özv. Szabó Józsefné htb.		1916
Bokányi u.XI/e		
Szücs Károly nyugd.		
Budai. Nagy A.u.26.		

Gépelte: -Nóri

-Eliza

-Attila